

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Postkomunistická levice ve středovýchodní Evropě -
komparace tří zemí**

Karel Škarka

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Postkomunistická levice ve středovýchodní Evropě -
komparace tří zemí**

Karel Škarka

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014 .....

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph. D. za jeho rady, náměty, ochotu a čas věnovaný mi při psaní této práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Komunistická strana Čech a Moravy	5
2.1. Vývoj KSČ a stranické prostředí Československa před rokem 1989.....	5
2.2. Polistopadový a personální vývoj KSČ(M).....	8
2.3. Štěpení uvnitř KSČ(M) a vznik nových subjektů	12
2.4. Program KSČM	14
2.5. Volební výsledky KSČ(M) po roce 1989.....	18
3. Strana demokratické levice	21
3.1. KSS před rokem 1989 a vývoj slovenského stranického prostředí.....	21
3.2. Vývoj uvnitř KSS a přeměna strany na SDL'.....	23
3.3. Stranický a personální vývoj SDL'.....	25
3.4. Program SDL'.....	29
3.5. Volební výsledky KSS/SDL' po roce 1989.....	31
4. Strana demokratického socialismu	35
4.1. SED a stranické prostředí NDR.....	35
4.2. Vývoj SED/PDS po roce 1989	38
4.3. Program PDS.....	42
4.4. Volební výsledky PDS ve Spolkovém sněmu SRN	44
5. Závěr	47
6. Resumé.....	51
7. Seznam literatury.....	52
8. Příloha.....	58

1. Úvod

Středovýchodní Evropa byla po skončení 2. světové války oblastí, která byla pod sférou vlivu Sovětského svazu. K moci se postupně začaly dostávat nedemokratické režimy, které se formovaly po vzoru Sovětského svazu. Ve všech těchto zemích byl hlavní ideologií komunismus a režimy kontrolovaly veškeré politické dění a také ovlivňovaly mnohé aspekty lidského života ve státě. Jedním ze základních znaků těchto režimů byla existence stranického systému s hegemonní stranou. V každém státě existovala jedna masová hegemonní strana s jasnou komunistickou ideologií, která byla řízena a kontrolována z Moskvy. V Československu plnila roli hegemonní strany Komunistická strana Československa, která měla ve státě dominantní postavení a byla prakticky jedinou volitelnou stranou, přestože ve stranickém systému existovaly i jiné politické strany. Tak tomu bylo i v jiných zemích východního bloku, kde existovalo vedle sebe více politických stran, které měly navodit pocit zdánlivé plurality stranického systému. Další takovou zemí byla Německá demokratická republika, kde formálně fungoval vícestranický systém, ale strany nebyly skutečnou opozicí, neboť se nemohly podílet na chodu státu a nikterak do něj zasahovat, přestože měly zastoupení v parlamentu.

V 80. letech se začíná východní blok hroutit a po pádu železné opony byl započat proces demokratizace a přeměny států východního bloku na pluralitní demokracie. S nově vznikajícími demokraciemi vznikal i stranický systém. Byly obnoveny strany, které byly zakázány tehdejšími totalitními režimy, ale utvářely se i nové politické subjekty různého typu. Otázkou tak zůstávalo, co se stane s hegemonními stranami, které byly doposud u moci. Některé z nich se dokázaly transformovat a staly se z nich nástupnické strany, což je tématem mé práce. Podle německého politologa Klause von Beymeho se za úspěšně transformované strany nedají považovat subjekty, které si ponechaly značnou část ideové základny a nepřerušily historickou kontinuitu s původní komunistickou

stranou (Hloušek – Kopeček, 2002: 14). Nástupnické strany („successor party“ nebo „communist successor party“) jsou v publikaci Hlouška a Kopečka definovány jako strany, které jsou historicky spojeny s předchozími komunistickými subjekty, ale jejich současná identita je od původních stran odlišná. Termín nástupnická strana se v západní Evropě ustálil. Tato definice však nezahrnuje strany, které vznikly až po zániku původní komunistické strany (Hloušek – Kopeček, 2002: 13).

Téma postkomunistické levice ve středovýchodní Evropě jsem si vybral z toho důvodu, že mě zaujal fakt, že i po více než dvaceti letech od Sametové revoluce dosahuje Komunistická strana Čech a Moravy v České republice stabilních volebních výsledků, které ve volbách do Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky doposud neklesly pod hranici 10 %¹. KSČM je po ČSSD druhou nejsilnější českou stranou z levicového spektra stranického systému a od Sametové revoluce měla vždy zastoupení v parlamentu². A tak mě zajímalo, jaký byl vývoj postkomunistických stran a jaká je současná situace těchto stran v ostatních zemích bývalého sovětského bloku.

Středovýchodní Evropa je příliš rozsáhlá územní oblast, a jak napovídá název mé práce, zaměřím se pouze na tři státy z bývalého sovětského bloku. Ve všech třech zemích fungovala jedna hegemonní strana, která se po rozpadu sovětského bloku v každé zemi vyvíjela odlišným způsobem. Vybral jsem si Českou republiku, Slovensko a Spolkovou republiku Německo. Všechny vybrané země prošly úspěšnou demokratizací a lze je tak označit za plně fungující demokratické státy s pluralitním stranickým systémem.

Stranami, které jsou pro mě výchozí a které budu zkoumat, jsou Komunistická strana Čech a Moravy (Česká republika), Strana demokratické levice (Slovensko) a Strana demokratického socialismu

---

¹ Český statistický úřad (Volby.cz, 21. 10. 2013).

² Tamtéž.

(Spolková republika Německo). Cílem práce je zjistit, zda a do jaké míry se tyto strany dokázaly transformovat. Bude mě zajímat, jestli byl proces transformace ve stranu sociálnědemokratického typu úspěšný či nikoli. Dále jestli se změnil program stran, anebo zůstal stejný. Zabývat se budu i tím, zda byla obměněna stranická elita či nikoli a ve straně nadále figurovali ti stejní lidé jako za totalitního režimu. Zkoumat budu také volební výsledky a koaliční potenciál stran. K cíli práce se pokusím dojít pomocí tří výzkumných otázek.

Jako první výzkumnou otázku jsem si stanovil, zda se stranické vedení obměnilo, nebo zůstalo stejné. V případě, že se změnilo, tak do jaké míry. Zajímat mě bude, jestli došlo ke kompletní výměně stranického nebo jen částečné. Pokud došlo ke změnám ve vedení strany, bude mě také zajímat, proč a jakým způsobem, jestli strany chtěly přispět ke své transformaci, anebo se například vedení strany názorově rozcházel s členskou základnou.

Druhá výzkumná otázka se bude týkat programů stran. Budu zkoumat, zda došlo ke změně programu, anebo jestli si strany ponechaly své programy z dob komunistické éry. Zajímat mě bude, zda se strany na základě změny programu přiblížily stranám socialistickým či sociálnědemokratickým, anebo jestli se strany hlásí k programu svých předchozích stran.

V rámci třetí výzkumné otázky se budu zabývat tím zda, jsou postkomunistické strany dlouhodobě úspěšné v politické soutěži a zda se na základě volebních výsledků dokázaly stát relevantními stranami v politickém systému dané země. U této výzkumné otázky se budu také zabývat tím, jakou hrály strany roli při sestavování vlád. Bude mě zajímat, jaký měly strany koaliční potenciál a jestli se dokázaly dostat do vlády, anebo jestli zůstaly pouze v opozici.

Jak je patrné z názvu mé práce, budu používat komparativní metodu. Objektem komparace budou tři strany středovýchodní Evropy. Stranami, které budu komparovat jsou: Komunistická strana Čech a Moravy, Strana demokratické levice a Strana demokratického socialismu. Komunistickou stranu Čech a Moravy budu zkoumat od konce 80. let do současnosti, Stranu demokratické levice do roku 2004, kdy se sloučila se stranou SMER a Stranu demokratického socialismu do roku 2007, kdy došlo ke sloučení se stranou Práce a sociální spravedlnost - volební alternativa. U těchto politických stran budu zkoumat jejich volební podporu a relevanci na základě volebních výsledků, dále programatiku a stranickou garnituru.

Svou práci jsem rozdělil do tří hlavních kapitol, které budou rozděleny podle vybraných postkomunistických stran (Komunistická strana Čech a Moravy, Strana demokratické levice, Strana demokratického socialismu) a budou zkoumat vývoj stran od konce 80. let. Každá kapitola se na začátku bude věnovat stranickému prostředí v dané zemi ještě před procesem demokratizace. Dále se kapitoly budou zabývat postavením stran ve stranickém prostředí po roce 1989, v případě Německa po roce 1990. Kapitoly budou zkoumat vnitrostranický vývoj nástupnických stran se zaměřením na formování vedení stran a na stabilitu stran, zdali se jednotlivé strany štěpily či slučovaly s jinými stranami. Dále budou zkoumány volební úspěchy a voličská podpora jednotlivých stran a také programatika stran, jestli si strany ponechaly ideovou základnu, anebo program změnily. V závěru bych rád zodpověděl výzkumné otázky, které jsem si položil v úvodu práce, a shrnul výsledek práce.

Tématu postkomunistické levice ve středovýchodní Evropě se věnuje mnoho českých politologů. Mezi ně patří například L. Cabada, P. Fiala, J. Holzer, V. Hloušek, L. Kopeček, M. Strmiska, a další. Stěžejním dílem pro mou práci je dílo Růžoví a rudí. Transformace

postkomunistických stran od autorů V. Hlouška a L. Kopečka. Nedostatkem této publikace, napsané již v roce 2002, je neaktuálnost. Problém neaktuálnosti publikací je společný pro většinu mnou použitých zdrojů, proto jsem musel nové informace k programům stran, k dění ve stranách a především k volebním výsledkům hledat na internetových stránkách a portálech. Dalšími důležitými zdroji informací pro mnou práci byly publikace Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě od Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka, dále sborník Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově – politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích od Petra Fialy, Jana Holzera, Maxmiliána Strmisky a kolektivu, či kniha Komunismus v České republice od autorů Petra Fialy, Jana Holzera, Miroslava Mareše a Pavla Pšeji. Dalšími zdroji, které jsem využil, je publikace Středoevropské systémy politických stran od autorů Petra Fialy a Herbuta Ryszarda, dílo Die SED: Gesichte einer deutschen Partei, kterou napsali autoři Andreas Malycha a Peter Wintrs a knihy s názvem Dějiny NDR od autora Hermanna Webera a Handbuch der deutschen Partaien od Franka Deckera a Violy Neu.

2. Komunistická strana Čech a Moravy

2.1. Vývoj KSČ a stranické prostředí Československa před rokem 1989

Komunistická strana Československa (KSČ) se začala formovat během 1. světové války a patří tak mezi stranické subjekty, které vznikaly až za První republiky. Ustavující sjezd KSČ byl vyvrcholením rozporu uvnitř české sociální demokracie, kdy levicové křídlo uvnitř sociální demokracie iniciovalo vznik KSČ. Oficiálně tak strana vznikla na ustavujícím sjezdu KSČ v roce 1921 (Cabada – Šanc, 2003: 39 - 41). Od počátku své existence procházela KSČ neustálými krizemi, zejména kvůli názorové nejednotnosti. Zlomovým momentem ve vývoji strany se stal 5.

sjezd KSČ v roce 1929, kdy se ve straně definitivně prosadilo „stalinistické“ křídlo, a strana se plně bolševizovala. V čele tohoto křídla stál Klement Gottwald, který byl zvolen ústředním tajemníkem strany. Hlavní programovou linií KSČ se stává od 30. let reakce na ekonomickou krizi v Československu. Se stále aktuálnější otázkou nástupu nacismu v Německu se KSČ pokoušela stylizovat do role jediné opravdové antifašistické strany v Československu. Na 7. sjezdu KSČ v roce 1936 byla deklarována snaha o vytvoření tzv. lidové fronty, která by měla sjednotit všechny protifašistické síly do československého stranického spektra. Vytvoření lidové fronty bylo deklarováno v rámci tzv. pozitivní politiky KSČ, která měla za úkol porazit fašismus v Československu a nastolit přechod k socialismu (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 22 – 26).

V říjnu roku 1938 byla činnost KSČ v českých zemích zakázána a o pár měsíců později vydalo ministerstvo vnitra nařízení o rozpuštění strany. Strana však nepřestala fungovat a přešla do ilegality. Většina vedoucích představitelů odešla do Sovětského svazu, kde se po porušení Ribbentrop – Molotova paktu³ v roce 1941 zapojili do boje proti Německu. V Moskvě vytvořili mocenské centrum, které se však ideově a programově lišilo od československé exilové vlády v Londýně. Také na domácí půdě vznikaly tajné organizace komunistické strany, které aktivně bojovaly proti německé okupaci, což zvýšilo podporu strany u veřejnosti. KSČ tak dokázala udržet kontinuitu své existence i přes válečné období (Pernes, 2005: 1131).

Po válce v roce 1945 došlo na základě Košického vládního programu k redukci stranického systému. Představitelé exilových vlád Beneš s Gottwaldem se dohodli na utvoření tzv. Národní fronty, což byl uzavřený (limitovaný) stranický systém, který byl omezen pouze na šest politických subjektů ve stranickém systému. V Čechách se jednalo o

---

³ Pakt Ribbentrop – Molotov byla smlouva o neútočení mezi Německem a SSSR z roku 1939, která byla porušena v roce 1941 německým napadením SSSR.

Komunistickou stranu Československa, Československou stranu národně socialistickou, Československou stranu sociálně demokratickou a Československou stranu lidovou. Na Slovensku to pak byly dva politické subjekty: Komunistická strana Slovenska a Demokratická strana (Vodička – Cabada, 2003: 69–70). Nové strany mohly do Národní fronty vstoupit pouze se souhlasem všech členů. Toto opatření vylučovalo z voleb do Národního shromáždění všechny konkurenty, proto lze volby v roce 1946 označit jako polosoutěživé (Cabada – Šanc, 2005: 100).

První volby do Národního shromáždění po skončení války se uskutečnily v roce 1946, kde KSČ v českých zemích získala 43,25 % odevzdaných hlasů a obsadila tak 93 křesel v Národním shromáždění. KSČ vyhrála se značným odstupem od Československé strany národně socialistické, která dostala pouze 23,66 % hlasů a 55 mandátů. Na Slovensku zvítězila Demokratická strana, Komunistická strana však dosáhla zisku 30,37 % odevzdaných hlasů. Komunisté tak získali celkem 114 mandátů, což byla více než třetina ve třistačlenném Národním shromáždění. KSČ tak v důsledku voleb zaujala vedoucí postavení v československém politickém systému. Premiérem nové vlády se stal předseda KSČ Klement Gottwald a také další důležité posty a ministerstva obsadili členové komunistické strany (Pernes, 2005: 1139 – 1140).

KSČ uplatnila svou převahu v průběhu vládní krize v roce 1948, která vyvrcholila demisí ostatních ministrů z Národní fronty na protest proti svévolným praktikám KSČ. Prezident Eduard Beneš byl KSČ a také tlakem masových demonstrací přinucen přijmout demisi ministrů a dosadit na jejich posty členy KSČ. Obsazením volných ministerských postů členy KSČ tak došlo k ukončení krátké poválečné éry a absolutnímu převzetí moci komunistickou stranou (Vodička – Cabada, 2007: 58). KSČ se se tak stala státostranou a vytvořila během několika let v Československu zcela centralizovaný totalitní stát, v němž ostatní

politické strany staly pouhými satelity (Cabada – Šanc, 2005: 102). Formálními politickými stranami, které nelze označit jako opozici, byly v české části státu Československá strana lidová a Československá strana socialistická. KSČ plně kontrolovala činnost těchto satelitních stran a jejich program musel být v souladu s oficiální politikou KSČ. Československá strana sociálně demokratická byla v českých zemích přinucena ke sloučení s KSČ. Zhruba třetina členů sociální demokracie přešla do KSČ a ti co sloučení odmítali, se často stali oběťmi represí (Vodička – Cabada, 2007: 80). Toto nastavení politického a stranického systému potvrdila nová ústava z roku 1960, ve které bylo zakotveno vedoucí postavení KSČ ve státě a společnosti (Cabada – Šanc, 2005: 102).

Po nástupu Michaila Gorbačova do čela Komunistické strany Sovětského svazu v druhé polovině 80. let se začíná šířit ve většině států komunistického bloku myšlenka tzv. přestavby. KSČ se však k těmto myšlenkám nehlásila a nahradila ve funkci generálního tajemníka ÚV KSČ Gustava Husáka Miloušem Jakešem, což neavizovalo žádné větší reformní snahy. Tím se však KSČ odcizila společnosti, která většinou toužila po změnách a začala se postupně přiklánět k opozičním hnutím. Neochotou jednat s pro-demokratickou opozicí se dostala KSČ do izolace (Mareš, 2002: 84 – 85).

2.2. Polistopadový a personální vývoj KSČ(M)

Události označované jako tzv. Sametová revoluce ukončily vedoucí postavení KSČ a období po tzv. Sametové revoluci lze označit jako období obnovy stranickopolitického prostředí v Československu. Toto období znamenalo proces demokratizace a utváření institucí v novém politickém systému (Fiala – Strmiska, 2005: 1361).

V důsledku demonstrace 17. listopadu 1989, která započala Sametovou revoluci, se vedení KSČ rozhodlo svolat mimořádné

zasedání, které mělo situaci řešit. Dne 22. listopadu se sešlo vedení KSČ, na kterém se rozhodl Ladislav Adamec odstoupit z funkce člena předsednictva KSČ a také z funkce předsedy vlády. Svou rezignaci z předsednictva strany také oznámili Milouš Jakeš a Gustav Husák. Novým generálním tajemníkem byl zvolen Karel Urbánek. Reakce na tyto změny ale nebyla pozitivní a ve společnosti panovala především nespokojenost s nedostatečnou personální výměnou (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 92).

V důsledku úspěšné generální stávky a také v důsledku nátlaku společnosti si mohlo nově vzniklé Občanské fórum klást větší požadavky. Hlavním cílem bylo odstranění vedoucí úlohy KSČ z ústavy, k čemuž došlo 29. listopadu. Federální shromáždění rozhodlo o vypuštění ustanovení vedoucí úlohy KSČ. Tento krok, podpořený vyloučením Milouše Jakeše a Miroslava Štěpána⁴ z KSČ, lze chápat jako opožděnou snahu komunistů zapojit se do reformy a zajistit si možnost dalšího fungování v politickém systému (Mareš, 2002: 87). Na prvním polistopadovém sjezdu KSČ, který se konal 20. - 21. prosince, se předsednictvo omluvilo občanům za své dosavadní působení a za stav, do kterého se Československo dostalo a zároveň bylo pozastaveno členství ve straně třiceti funkcionářům, kteří nesli největší podíl zodpovědnosti za tento stav (Cabada – Šanc, 2005: 165). KSČ přijala akční program, který deklaroval snahu o přeměnu v moderní demokratickou stranu. Strana se distancovala od stalinistického modelu strany a byly rozpuštěny Lidové milice (Mareš, 2002: 88). Předsedou KSČ byl zvolen již zmíněný bývalý předseda československé vlády Ladislav Adamec a bylo rozhodnuto o ustavení územní organizace KSČ v Čechách a na Moravě (KSČM). K vytvoření KSČM pak došlo na ustavujícím sjezdu 31. 3. 1990. Předsedou strany se stal Jiří Machalík,

---

⁴ Pražský tajemník ÚV KSČ Miroslav Štěpán byl náčelníkem pražských Lidových milicí a byla mu připisována zodpovědnost za zásah 17. listopadu 1989 proti demonstrantům.

příčemž však KSČ ve volbách v roce 1990 kandidovala jako jeden politický subjekt (Cabada – Šanc, 2005: 165).

První sjezd KSČM se uskutečnil v Olomouci 12. – 14. října 1990, kde strana odmítla zásadní reformy, přesto však byl schválen program, v němž byly deklarovány požadavky na demokracii, samosprávu a sociální spravedlnost. Hlavním cílem programu se tak stal demokratický socialismus. Do rady federace Komunistické strany Česko-Slovenska (KSČS⁵) byli zvoleni např. Miroslav Grebeníček, Miloslav Ransdorf nebo Vasil Mohorita a předsedou se stal Jiří Svoboda (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 108 – 109). V Praze se 3. – 4. listopadu 1990 uskutečnil 18. Sjezd KSČS, kde byla schválena nová podoba federální strany. KSČS se stala federací, kterou tvořila KSČM a KSS⁶ (Fiala - Mareš - Pšeja, 2005: 1414).

Hlavním orgánem KSČS se stala Federální rada, která však nebyla nadřízeným orgánem stran a nezasahovala do vnitřních záležitostí stran. Funkcí rady bylo zastupovat společné zájmy stran na domácí politické scéně a v zahraničí. Předsedou rady byl zvolen Pavol Kanis a post místopředsedy zastával Miroslav Grebeníček. Obě strany se však od sebe začaly ideově vzdalovat až Strana demokratické levice (SDL) nakonec v roce 1991 z federace vystoupila. Federace definitivně zanikla 7. dubna 1992 (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 109 – 110).

V pořadí druhý sjezd KSČM se uskutečnil 12. – 13. prosince 1992. V nepřítomnosti, z důvodu atentátu⁷, byl předsedou opět zvolen Jiří Svoboda. Byl přijat Program KSČM, který se stal základním programem strany a Svoboda se pokoušel o další reformní změny, především o změnu názvu strany. Padly návrhy např. na Stranu demokratické levice,

---

⁵ S ohledem na slovenské požadavky začala být používána tato zkratka pro označení strany.

⁶ Podle usnesení sjezdu KSS se strana od 1. 12. 1990 nazývala Komunistická strana Slovenska – Strana demokratickej ľavice.

⁷ 5. prosince neznámý útočník pokusil zabít Jiřího Svobodu, který byl pobodán nožem. Svoboda byl následně hospitalizován a úspěšně podstoupil operaci. Pachatel ani motiv činu nejsou dodnes známy.

nebo Stranu demokratického socialismu. Přestože Svoboda označil název komunismus za zdiskreditovaný a blokující utvořit levicovou koalici, byl tento názor sdílen jen menšinou a většina se změnou názvu nesouhlasila. Tento spor měl být dále projednán a vyřešen na třetím sjezdu KSČM 26. června v Prostějově. Nakonec byl návrh definitivně zamítnut a Svoboda na sjezdu již dále nekandidoval a novým předsedou byl zvolen Miroslav Grebeníček (Mareš, 2002: 92).

Zvolením Miroslava Grebeníčka na post předsedy KSČM byly ukončeny předchozí snahy o reformu strany a byla ukončena činnost všech platforem, které se vytvořily ve straně v předchozím období. Členové strany, kteří měli i nadále snahu reformovat, založili dvě vlastní platformy, ty však byly pouze marginální. Na sjezdu strany v červnu 1993 byli vyloučeni i členové, kteří otevřeně odmítali změnu režimu v roce 1989. Jednalo se zejména o reprezentanty platformy „Za socialismus“. Ukončením působení platforem v rámci KSČM tak prakticky dochází k potvrzení politického programu přijatého v roce 1992, který vycházel z tradicionalistických přístupů. Tradicionalismus byl patrný zejména z deklamací a dokumentů, které odmítali kapitalismus jako příčinu třídních rozporů ve společnosti a stupňujících se problémů ve světě i české společnosti (Hloušek – Kopeček, 2010: 70 – 71).

Po dvanácti letech, konkrétně 1. října 2005 dochází ke změně na postu předsedy KSČM. Ve vedení strany vystřídal Miroslava Grebeníčka Vojtěch Filip. Po celou dobu, kdy Miroslav Grebeníček zastával funkci předsedy strany, nedošlo k výraznějším reformním snahám. Na změnu lídra strany měla však vliv především změna postoje České strany sociálně demokratické (ČSSD) vůči KSČM. ČSSD se i přes členství ve vládní koalici s křesťanskými demokraty a stranou Unie svobody - Demokratická unie (US-DEU) přeorientovala na úzkou spolupráci s KSČM, když spolu prosadili proti vůli koaličních partnerů několik zákonů. KSČM chtěla navázat hlubší spolupráci s ČSSD, a tak došlo

k personální výměně na postu předsedy strany, neboť Miroslav Grebeníček byl spojován s konsolidací KSČM na tradičních komunistických hodnotách. Nově zvolený předseda Vojtěch Filip byl považován za flexibilnějšího lídra strany, což mělo vést k vzájemné spolupráci obou stran. Tento krok ze strany KSČM, který lze chápat jako ústupek ČSSD však nepřinesl kýžený cíl, neboť ČSSD i s ohledem na negativní postoj většiny veřejnosti neprojevila ochotu brát KSČM jako koaličního partnera (Hloušek – Kopeček, 2010: 72).

2.3. Štěpení uvnitř KSČ(M) a vznik nových subjektů

Již na počátku 90. let existovaly v KSČM spory ohledně případných reforem a ideologického směřování strany. Tuto situaci se nepodařilo vyřešit ani na 3. sjezdu KSČM a začaly se objevovat proudy zastávající pozice umírněnější levice a naopak proudy, které hájily tradiční komunistickou ideologii (Fiala - Mareš - Pšejja, 2005: 1421).

Prvním názorovým proudem, který se od KSČ odštěpil 27. listopadu 1989, bylo Demokratické fórum komunistů (DFK), které odmítalo současný stav KSČ. Jádrem DFK se utvořilo okolo osobností Bohumíra Šmerala a Miroslava Grossmana, kteří byli v kontaktu s Obrodou⁸. DFK chtělo pokračovat ve vývoji socialistickou cestou, ale uznávalo i jiné levicové politické strany. DFK požadovalo příchod nových osobností do vedení, zrušení Lidových milicí a nahrazení funkce tajemníka strany funkcí předsedy (Mareš, 2002: 87 - 88). Na počátku roku 1990 se část DFK okolo Jiřího Kofránka oddělila a založila samostatné hnutí Československé demokratické fórum (ČSDF), které se vymezilo vůči předchozí totalitě a navazovalo na polistopadové reformy. ČSDF však v prvních svobodných volbách 1990 skončilo ze všech kandidujících subjektů na posledním místě (Mareš, 2002: 89).

---

⁸ Obroda, celým názvem Klub za socialistickou přestavbu Obroda, byla v letech 1989 – 1990 opoziční iniciativa vůči KSČ. Obroda byla iniciativou především tzv. osmašedesátníků, což byly osobnosti Pražského jara, které byly vyloučeny z KSČ. Mezi členy patřil např. Čestmír Císař, Antonín Benčík nebo Miluše Fischerová.

Na jaře roku 1991 vznikla reformní skupina s názvem Demokratická levice v KSČM (DL v KSČM). Mezi její hlavní zakladatele patřili poslanci České národní rady Vasil Mohorita a Michal Kraus, kteří měli snahu KSČM reformovat. DL v KSČM chtěla zásadní reformy a snažila se o změnu názvu strany, což vedlo až k vyhlášení vnitrostranického referenda. V referendu se postavilo proti zhruba 75% členů KSČM a ještě před ukončením členové DL v KSČM ze strany vystoupili a podíleli se spolu s členy Československé strany socialistické na založení Demokratické strany práce (DSP) (Fiala – Mareš – Pšeja, 2005: 1422). Prvním předsedou se stal Petr Wurm, jeden ze členů DSP, kteří nikdy nebyli v KSČM. DSP se hlásila k myšlenkám Socialistické internacionály⁹ a proto chtěla navázat na spolupráci s ČSSD, která však na DSP nahlížela spíše jako na postkomunistickou stranu nežli na stranu sociálnědemokratickou. Ve volbách do České národní rady získala DSP 3 mandáty, přesto však v dubnu roku 1993 část členů přešla k ČSSD a zbytek strany se sloučil se Stranou demokratické levice (Mareš, 2002: 91).

Strana demokratické levice (SDL) měla svého předchůdce, kterým bylo hnutí Demokratická levice (DL). DL byla zaregistrována v roce 1990 a byla v podstatě bezvýznamným hnutím, které jako samostatný subjekt nekandidovalo ani v jedněch volbách. SDL pak vznikla 12. července 1993 přeregistrací z DL na SDL. Členskou základnu tvořili především reformátoři z KSČM a předsedou strany se stal bývalý místopředseda KSČM Josef Mečl (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 263).

Před volbami v roce 1992 uzavřela KSČM koalici s výše zmíněným hnutím Demokratická levice pod názvem Levý blok. Tato koalice měla pomoci KSČM vymanit se z izolace, aniž by se musela transformovat či měnit svůj název. V KSČM ale působila řada členů, kteří chtěli stranu

---

⁹ Socialistická internacionála je celosvětová organizace sdružující sociálně demokratické politické strany a hnutí.

reformovat a směřovat ji spíše k demokratickému socialismu. Jednalo se o členy v čele s Jaroslavem Ortmanem a Marií Stiborovou, ti vytvořili stranu nesoucí stejný název jako zmíněná koalice Levý blok (LB). LB získal podporu především u poslanců zvolených v roce 1992 za koalici Levý blok. Po registraci LB v srpnu 1993 KSČM odsoudila LB za zcizení názvu a ukončila s LB veškeré kontakty. První předsedkyní se stala Marie Stiborová, kterou poté ve funkci vystřídal Jaroslav Ortman. Strana o sobě dala výrazněji vědět až v roce 1994, kdy kvůli nedostatečné členské základně kandidovala pouze v koalicích s ostatními stranami a získala jen 0,3 % hlasů. Z toho důvodu LB vyhlásil na svém 2. sjezdu v roce 1995 orientaci strany na úzkou spolupráci s levicovými stranami. (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 259 - 260).

V roce 1996 se uskutečnily parlamentní volby, které skončily pro LB a SDL velkým neúspěchem. LB obdržel pouze 1,4 % hlasů a SDL dokonce jen 0,13% hlasů. Pod vlivem neúspěchu z voleb se obě strany dohodly na sloučení v jeden politický subjekt, který nesl název Levý blok – Strana demokratické levice. Předsedkyní byla zvolena Marie Stiborová. Dne 13. prosince však došlo k přejmenování na Stranu demokratického socialismu s předsedou Vasilem Mohoritou. Mohorita ale nevnímal stranu jako subjekt, který by mohl být v budoucnu úspěšný, a tak stranu opustil, a ve funkci předsedy ho nahradil Jiří Hudeček (Fiala – Mareš – Pšeja, 2005: 1428).

2.4. Program KSČM

Na 1. sjezdu KSČM v říjnu 1990 v Olomouci byl přijat a schválen program strany, který se zásadně lišil od původní programatiky strany. Hlavním cílem programu bylo přihlásit se k demokratickému socialismu a také deklarovat požadavky na sociální spravedlnost (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 109). KSČM programově navazovala na socialismus, ale s tím, že se distancuje od antidemokratických praktik v minulosti. V rámci programu bylo uvedeno, že KSČM nepojímá

marxismus jako uzavřený systém a tak se otevírá ideovému populismu a nemarxistické levici. Byla odmítnuta jakákoli forma nedemokratického režimu nesnášenlivost vůči ostatním ideologiím a byla uznána pouze demokracie. Svoboda a lidská práva byly postaveny nad třídní zájmy. KSČM také chtěla navázat na ideový odkaz reformních komunistů z období Pražského jara. V Olomouci byl také schválen organizační řád a Teze ekonomického a sociálního programu KSČM (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 153 – 154).

V roce 1992 se konal 2. sjezd KSMČ, kde byl přijat tzv. kladenský program, který se stal základním programem strany. Cílem KSČM je podle přijatého programu vybudování socialistické společnosti (Fiala - Mareš, 1998: 98). Přestože se KSČM hlásila k socialismu, v programu stojí, že: *„Impulsy komunistického hnutí výrazně a nesmazatelně ovlivnily moderní civilizaci v zápase za svobodu a spravedlnost. V jeho vývoji se však projeví i závažné omyly a systémové chyby. Omezení a hromadné porušování politické a ekonomické demokracie učinily systém tzv. reálného socialismu neživotaschopným. Výsledkem byla značná diskreditace ideálů, z kterých hnutí vycházelo, a zpochybnění dalších pokusů vytvořit sociálně spravedlivou společnost“*¹⁰.

Další návaznost na komunistickou tradici je patrná, když v programu uvádí, že navazuje na humanistické poselství zakladatelů socialismu, na pokrokové ideje minulosti a současnosti, na teoretický přínos Marxe a Engelse (Fiala – Mareš, 1998: 98).

Dále se strana v rámci tzv. kladenského programu staví negativně vůči listopadovému vývoji uvnitř státu. *„V Československu byly po listopadu 1989 umožněny některé demokratické přeměny. Překážkou v jejich uplatňování je však autoritářský postup pravice při obnově*

---

¹⁰ Program KSČM přijatý na 2. sjezdu KSČM v Kladně roku 1992 (<http://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/POL188/um/6807401/II.sjezd.pdf>, strana 37, zhlédnuto 2. 1. 2014).

*kapitalismu. Naše radikální pravice v mnohém demonstruje bezohledný třídní přístup a jeho uplatňování*¹¹.

KSČM uvádí, že usiluje o to, aby bylo překonáno omezení všech forem moci, které předchází režim postupně obnovil, a které současný režim svou politikou utvrzuje. Požadují obnovu a rozvoj skutečné demokracie, pozvednout demokracii na vyšší úroveň, vytvořit socialistickou demokracii, kde se bude přímá a zastupitelská demokracie vzájemně doplňovat (Fiala – Mareš, 1998: 90 – 100).

Programovým cílem strany je vybudování moderní socialistické společnosti, která bude politicky a hospodářsky pluralitní. V rámci deklarace ze 4. sjezdu KSČM je však uvedeno: *„Na praktických zkušenostech jsme se přesvědčili, že vědecká teorie, jejíž základy položili Marx a Engels a k jejímuž rozvoji výrazně přispěl i Lenin, je schopna nám i nadále poskytovat pravdivý obraz o světě a společnosti a je plně slučitelná s moderními vědeckými poznatky“* (Fiala – Mareš – Pšeja, 2005: 1417).

Ve volebním programu pro volby v roce 1996 je do programu zanesen požadavek na racionalizaci státní správy, na rozšiřování samosprávy a na vytvoření vyšších územních samosprávných celků (Fiala – Mareš, 1998: 100). V rámci téhož programu byl vydán materiál *Za občanskou a sociální spravedlnost*, čímž se KSČM podle vlastního vyjádření jednoznačně hlásí k levicové části stranického spektra (Fiala – Mareš, 1998: 99).

Na 7. sjezdu KSČM byl přijat dokument *Socialismus pro 21. století*, který byl na 8. sjezdu v Liberci upraven a vzat na vědomí. Tento dokument deklaruje, že socialismus má být společností sociálně spravedlivou. Socialismus je chápán jako společnost svobodných a

---

¹¹ Program KSČM přijatý na 2. sjezdu KSČM v Kladně roku 1992 (<http://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/POL188/um/6807401/II.sjezd.pdf>, strana 37, zhlédnuto 2. 1. 2014).

rovnoprávných občanů, společnost sociálně spravedlivou a ekonomicky prosperující, jejímž základním cílem je všestranné zvyšování kvality života obyvatel. Obsah dokumentu také uvádí, že společnost naváže na všechno cenné, co v hospodářské, politické, sociální a kulturní oblasti vytvořily předchozí generace¹².

Na posledním, v pořadí 8. sjezdu KSČM byly schváleny stanovy s programem strany, který vypadal takto: *„Programovým cílem KSČM je socialismus, demokratická společnost svobodných, rovnoprávných občanů, společnost politicky a hospodářsky pluralitní, postavená na maximální občanské samosprávě, prosperující a sociálně spravedlivá, pečující o zachování a zlepšování životního prostředí, zabezpečující lidem důstojnou životní úroveň a prosazující bezpečnost a mír. Program KSČM vychází z marxistické teorie otevřeného dialogu s mezinárodním komunistickým a levicovým hnutím, novým myšlenkám a poznatkům. KSČM usiluje o to, aby byla stranou masovou, která pracuje na základě kolektivnosti jednání a rozhodování, samosprávných principů a široké vnitrostranické demokracie“*¹³.

V otázkách zahraniční politiky se KSČM zásadně lišila od většiny ostatních stran. Zahraničně-politické koncepce KSČM se rozcházely s názory ostatních subjektů ve stranickém spektru. Program strany v roce 1990 požadoval odzbrojení a rozpuštění Varšavské smlouvy a smlouvy NATO. Komunisté však apelovali na to, aby odchod sovětských vojsk neprobíhal takovým způsobem, který by mohl narušit styky mezi oběma zeměmi. Na druhou stranu byla jednostranná orientace zahraniční politiky považována za nedostačující. Komunisté zaujímali negativní postoj vůči členství České republiky (ČR) v NATO. Na 5. sjezdu požadovali v první fázi pozastavení členství ČR v NATO a následně ze struktur NATO definitivně vystoupit. Nejednoznačný postoj zaujímala

---

¹² Dokument KSČM Socialismus v 21. století (<http://www.kscm.cz/volby-a-akce/viii-sjezd-kscm-v-liberci/dokumenty/64118/socialismus-v-21-stoleti>, zhlédnuto 2. 1. 2014).

¹³ Stanovy KSČM (<http://www.kscm.cz/nase-strana/stanovy>, zhlédnuto 22. 1. 2014).

KSČM vůči členství v Evropské unii (EU). Ve svém programu uvádí, že nechce, aby se ČR stala jednostranně závislou na kterékoli mocnosti, která již existuje nebo teprve vzniká. Podle KSČM by se o vstupu do EU mělo rozhodnout v referendu podloženém vysvětlovací kampaní, která by zhodnotila veškerá pro a proti (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 166 – 167).

KSČM se ve svých programových vyjádřeních neoznačuje za extremistický či radikální politický subjekt, považuje se za autentickou levicovou stranu (Fiala – Mareš: 1998: 89).

2.5. Volební výsledky KSČ(M) po roce 1989

První svobodné polistopadové volby se konaly 8. – 9. června 1990 a byly pro KSČ značným úspěchem. Vzhledem k událostem a vývoji po 17. listopadu dokázala KSČ získat překvapivý počet hlasů. Do Sněmovny lidu Federálního shromáždění získala strana 13,48 % hlasů, do Sněmovny národů Federálního shromáždění obdržela strana 13,80 % hlasů. A v České národní radě činil zisk 13, 24 % hlasů. KSČ skončila celkově druhá za OF, které se ziskem v obou komorách Federálního shromáždění i České národní radě pohybovalo na hranici 50 % všech odevzdaných hlasů. Do České národní rady se v roce 1990 dostala ještě dvě politická uskupení, HSD – SMS (Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko) a KDU (Křesťanská a demokratická unie). Volební výsledky jasně vypovídají o tom, že se značná část společnosti přiklonila k tzv. revolučnímu proudu a to především volbou OF, které symbolizovalo úspěšný přechod k demokracii. Přesto však KSČ zaznamenala značný úspěch, když skončila na druhém místě, aniž by změnila název strany (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 103).

Před volbami 5. – 6. června v roce 1992 KSČM utvořila volební koalici s hnutím Demokratické levice pod názvem Levý blok. Tato předvolební koalice měla pomoci KSČM vymanit se z pozice izolované

strany, aniž by musela transformovat či měnit svůj název (Šanc, 2005: 166). Koalice nesoucí název Levý blok se stala nejsilnějším levicovým subjektem. Dokázala získat 14, 27 % do Sněmovny lidu Federálního shromáždění, 14, 48 % do Sněmovny Národů Federálního shromáždění a při volbě do České národní rady obdržela 14, 05 % hlasů. Volby se podařilo vyhrát koalici ODS – KDS (Občanská demokratická strana - Křesťanskodemokratická strana). Pod vedením Václava Klause, která sestavila vládu spolu s KDU – ČSL (Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová) a ODA (Občanské demokratická aliance). Přestože z voleb vyšel Levý blok jako druhý nejsilnější politický subjekt, zůstala KSČM v rámci koalice Levý blok pouze v opozici (Fiala – Hloušek, 2003: 21).

V roce 1996 se mezi 31. květnem a 1. červnem konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Před volbami KSČM odmítla vytvořit volební koalici s názvem Socialistický blok, která by zahrnovala i strany, které se od KSČM odštěpily. Vzhledem k volebním výsledkům se tento krok ukázal jako správný, neboť KSČM dokázala dosáhnout na zisk 10, 33 % hlasů i bez volební koalice. KSČM skončila na třetím místě za první ODS a druhou ČSSD. Po volbách byla utvořena koalice ODS, KDU – ČSL a ODA, která disponovala jen 99ti mandáty a tak došlo k vytvoření menšinové vlády. KSČM získala 22 mandátů, avšak povolebních jednání se neúčastnila a setrvala pouze v opozici s ostatními stranami, které se do vlády nedostaly (Fiala – Holzer – Mareš – Pšeja, 1999: 130 - 131).

Menšinová vláda po volbách v roce 1996 vydržela pouze jeden rok, vystřídala ji úřednická vláda a v roce 1998 došlo k vyhlášení předčasných voleb na 19. – 20. června. V předčasných volbách získala KSČM 11, 03 % hlasů a skončila na třetí pozici za první ČSSD a druhou ODS. Po volbách nebyla naplněna očekávání, že levice v Poslanecké sněmovně dokáže získat většinu, a tak se nabízelo několik variant, jak bude složena

nová vláda. Přestože KSČM skončila opět třetí a deklarovala ochotu podpořit budoucí vládní kabinet ČSSD, neúčastnila se žádných jednání o budoucí vládní koalici. I po několikadenních jednáních ČSSD ani ODS nedokázala najít vhodné koaliční partnery, a tak došlo k dohodě o vytvoření menšinové vlády ČSSD, která byla zpečetěna podpisem tzv. „opoziční smlouvy“ (Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice) (Fiala – Hloušek, 2003: 34 – 36).

O čtyři roky později, 14. – 15. června 2002, následovaly další volby do PS PČR, v nichž KSČM zaznamenala značný úspěch, když obdržela 18,51 % hlasů. Volby vyhrála opět ČSSD, druhá skončila ODS a třetí byla KSČM. Přestože levice měla po volbách celkem 111 mandátů, ČSSD odmítla spolupracovat a vytvořit vládní koalici s KSČM. ČSSD tak pod vedením Vladimíra Špidly utvořila vládní koalici s koalicí stran KDU – ČSL a US – DEU (Fiala – Hloušek, 2003: 42 – 43). KSČM se podařilo dosadit na post místopředsedy PS PČR Vojtěcha Filipa, což její pozici do jisté míry posílilo. Stále však KSČM zůstávala ve stranickopolitickém spektru izolovaná a ostatní strany s ní odmítaly spolupracovat na sestavování vládní koalice (Mareš, 2002: 93).

Ve volbách konaných 2. – 3. června 2006 zaznamenala KSČM zhruba šestiprocentní propad oproti předchozím volbám, když získala pouze 12,81 % hlasů a skončila tradičně na třetím místě. Volby vyhrála s mírným náskokem tři procent ODS před ČSSD a KSČM se opět neúčastnila povolebních jednání o vládní koalici¹⁴.

V roce 2010 se konaly mezi 25. a 26. květnem další poslanecké volby, ve kterých se KSČM umístila na 4. pozici se ziskem 11,27 % hlasů¹⁵. ČSSD volby vyhrála, ale vládní koalici sestavila 2. ODS se 3. TOP 09 a Věci veřejnými (VV), kterým se také podařilo překročit pěti

---

¹⁴ Český statistický úřad (<http://www.volby.cz/pls/ps2006/ps2?xjazyk=CZ>, 5. 2. 2014).

¹⁵ Český statistický úřad (<http://www.volby.cz/pls/ps2010/ps2?xjazyk=CZ>, 5. 2. 2014).

procentní práh pro vstup do Poslanecké sněmovny¹⁶. Doposud poslední volby, které byly předčasné, se konaly 25. – 26. října 2013. KSČM obdržela 14,91 %, skončila na třetím místě za ČSSD a hnutím ANO 2011 a povolebních jednání o vládní koalici se neúčastnila¹⁷.

3. Strana demokratické levice

3.1. KSS před rokem 1989 a vývoj slovenského stranického prostředí

Vývoj slovenského stranického prostředí se v dobách existence komunistického režimu vyznačoval některými specifiky, kterými se výrazně odlišoval od ostatních států. V komunistickém Československu fungoval systém, který lze klasifikovat jako nesoutěživý stranický systém s hegemonistickou stranou, kterou představovala KSČ. Zvláštností Slovenska v rámci Československa v rovině stranického systému byla specifická role Komunistické strany Slovenska (KSS), která byla pouze územní organizací KSČ na Slovensku (Kopeček, 2003: 153 – 154). Organizační samostatnost KSS ztratila v září roku 1948 po získání monopolu moci KSČ. Tehdy vedení KSČ usoudilo, že pokračování předchozí nezávislosti KSS je zbytečné. KSS formálně existovala, ale byla pouhou odnoží KSČ bez větší míry autonomie. V kompetenci KSS například nebylo ani svolání vlastního stranického sjezdu. V 50. letech se odehrály procesy, ve kterých byla zlikvidována část slovenské komunistické elity, která vykazovala národně-emancipační tendenci (Kopeček, 2007: 183).

V rámci Národní fronty působily na slovenském území ještě dva politické subjekty, Strana slovenské obrody a Strana svobody, které však

---

¹⁶ Aktuálně.cz. ODS, TOP 09 a VV se dohodly: Chceme vládnout v koalici (<http://aktualne.centrum.cz/domaci/volby/strany/clanek.phtml?id=669822>, 5. 2. 2013).

¹⁷ Český statistický úřad (<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>, 5. 2. 2014).

byly v pozici pouze satelitních stran. Reálně měly tyto strany navozovat dojem politické plurality a neměly možnost cokoli ovlivnit (Kopeček, 2003: 153). I přes federalizaci státu v lednu 1969 setrval tento stav stranického systému na Slovensku až do roku 1989, stejně jako plná, formální i faktická podřízenost KSS vedení KSČ (Kopeček, 2007: 183).

Situace na Slovensku po Sametové revoluci byla jiná než v zemích západní Evropy. Na Slovensku zcela chyběly politické subjekty, a tak se otevíral prostor pro vznik pluralitního stranického systému. Oproti západní Evropě slovenské stranické prostředí postrádalo sociálnědemokratické, liberální a konzervativní strany (Žatkuliak, 2005: 1381).

Slovenský stranický systém lze po roce 1989 charakterizovat jako vysoce nestabilní a fragmentovaný. Vznikalo a zanikalo mnoho politických subjektů. Jen některé z nich dokázaly uspět a dostat se do slovenského parlamentu, ale pouze na jedno volební období. Ostatní strany, které se v parlamentu udržely déle než jedno volební období, byly zpravidla pouze méně významné strany, které za svoji účast v parlamentu vděčily spojení s jinou významnější stranou. Jen výjimečně politické strany dokázaly v parlamentu přetrvat a zůstat pro voliče relevantní po delší časové období. (Kopeček, 2002a: 100).

Pokud strana překonala alespoň jednu volební klauzuli a vstoupila do parlamentu, lze tuto stranu chápat jako relevantní. Na základě tohoto kritéria můžeme rozdělit slovenské strany po roce 1989 do čtyř skupin. Důležité je také zmínit, že se strany nedělily na základě programové orientace, ale na základě původu stran. První skupina měla pouze jednoho zástupce, politické hnutí Veřejnost proti násilí (VPN). Existence podobně ideově a programově heterogenních formací byla typická pro většinu postkomunistických zemí na přelomu 80. a 90. let. V případě Slovenska se jednalo o VNP, která se rozštěpila a hlavním nástupcem se stalo Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Druhou skupinou byly nově vzniklé politické subjekty, které neměly svého politického

předchůdce. Jednalo se o Stranu zelených na Slovensku (SZS), Křesťanskodemokratické hnutí (KDH) a tři subjekty reprezentující maďarskou menšinu. Třetí skupinou byly tzv. obnovené „historické“ formace, které se snažily získat legitimitu v přihlášení se ke kontinuitě s některou formací působící ještě před rokem 1948. Mezi tyto formace patří Sociálnědemokratická strana na Slovensku (SDSS), Demokratická strana (DS) a Slovenská národní strana (SNS). Čtvrtou skupinou byla skupina postkomunistických stran. Jediným zástupcem v této skupině byla KSS, která začala svou transformaci směrem k sociálnědemokratické straně téměř okamžitě po listopadu 1989 (Kopeček: 2006: 161 – 164).

3.2. Vývoj uvnitř KSS a přeměna strany na SDL'

KSS nebyla schopna reagovat na události, které následovaly po 17. listopadu 1989. Navíc se vedení KSS dostalo do složité situace, když 25. listopadu 1989 opoziční hnutí VNP zveřejnilo programové prohlášení, v němž byl zanesen požadavek na zrušení vedoucí úlohy KSČ a urychlení vypsání svobodných voleb. Vedení KSS s těmito požadavky nesouhlasilo, ale pod tlakem veřejnosti nakonec ÚV KSS zveřejnilo ztotožnění se s požadavkem na ukončení ústavního zakotvení vedoucí úlohy KSČ (Szomolányi, 1999: 28 – 29). V důsledku událostí nakonec 6. prosince 1989 odstoupilo vedení strany a vznikl Akční výbor, který převzal řízení strany do mimořádného sjezdu. Mimořádný sjezd strany, který se sešel 17. prosince 1989, zvolil Jána Širokého předsedou Výkonného výboru. Na sjezdu byli zvoleni noví reformě naladěni členové Ústředního výboru (např. Peter Weiss, Pavol Kanis, Milan Ftáčnik a Jozef Oleja) a zkompromitované vedení strany muselo odstoupit. Na sjezdu byl také přijat Akční program, ve kterém byla vyjádřena snaha stát se novou moderní politickou stranou očištěnou od zkompromitovaných členů (Žatkuliak, 2005: 1386).

Na lednovém sjezdu strany v roce 1990 se reformní proud uvnitř KSS distancoval od politiky strany mezi lety 1948 až 1989. K tomuto proudu patřili především Pavol Kanis, Milan Ftáčnik, Jozef Stank a Peter Weiss, který byl zvolen předsedou Výkonného výboru KSS (Žatkuliak, 2005: 1387). Po parlamentních volbách, kdy KSS zůstala pouze v opozici, vzrůstaly uvnitř strany neustálé názorové rozepře, což vedlo k vytvoření názorového proudu s názvem „Platforma socialistické orientace“, jejíž vznik inicioval proreformní Peter Weiss. Tato platforma požadovala změnu názvu strany a prosazovala nemarxistický program. Protichůdným názorovým proudem byla „Platforma komunistické obnovy KSS“, která naopak odmítala změnu názvu a nechtěla se nikterak reformovat a zastávat i nadále hodnoty strany z období před rokem 1989 (Kopeček, 2002a: 104).

Důležitým mezníkem pro transformaci strany se stal sjezd v říjnu roku 1990 v Prešově. Tam reformní „Platforma socialistické orientace“ uplatnila svou převahu. Prosadila nový program strany, který se už nehlásil k marxismu. Došlo k pozměnění názvu strany na Komunistická strana Slovenska – Strana demokratické levice (KSS – SDL) s tím, že o konečné verzi názvu rozhodne ústřední výbor (Kopeček, 2007: 186). O převaze reformního křídla svědčil i fakt, že v boji o stranické vedení zůstali pouze Peter Weiss a Pavol Kanis, přičemž první jmenovaný byl znovu zvolen lídrem strany. I nadále ve straně přetrvával spor mezi oběma platformami a reformisté svou převahu definitivně uplatnili o několik měsíců později, konkrétně na konci ledna 1991, kdy Ústřední výbor přes odpor menšinové konzervativní části rozhodl o vypuštění první části (KSS) z názvu strany (Kopeček, 2002a: 105).

Peter Weiss pochopil, že strana se bude schopna vyvázat z izolace, jen když se stane pro ostatní politické aktéry a společnost relevantní a akceptovatelnou stranou bez nálepky antisystémové strany. Bylo potřeba změnit profil strany k levicové moderní straně a zbavit se

ideologického dědictví komunistické strany (Kopeček, 2007: 187). To byl jeden z důvodů, proč v rámci formálního ukončení kontinuity strany byla schválena přeregistrace členů, což v praxi znamenalo, že členové Strany demokratické levice (SDL) se znovu museli zaregistrovat do „nové“ SDL (Kopeček, 2002a: 106 – 107). Do „nové“ SDL se tak přeregistrovalo okolo 47. tisíc členů, což byla zhruba desetina z původního počtu 470 tisíc členů (Handl – Leška, 2005: 107). Dopad transformace strany se z hlediska koaličního potenciálu projevoval v dalších volbách a SDL se také díky své transformaci postupně vymanila z pozice antisystémové strany (Just, 2010: 91).

Stoupenci „Platformy komunistické obnovy KSS“, kteří s vývojem strany nesouhlasili, z SDL vystoupili a založili dva nové politické subjekty. V roce 1991 vznikla Komunistická strana Slovenska '91 a Svaz komunistů Slovenska, přičemž se tyto dvě strany o rok později na ustavujícím sjezdu v Banské Bystrici spojily a vytvořily stranu pod původním názvem Komunistická strana Slovenska. Nová strana se sice distancovala od některých hrubých praktik předchozí KSS, ale stále se interpretovala jako marxisticko-leninská strana, která měla být nástupkyní KSČ a KSS na Slovensku (Balík – Kopeček, 2002).

3.3. Stranický a personální vývoj SDL

První sjezd SDL, který se sešel v prosinci roku 1991 v Trenčíně, demonstroval definitivní oddělení od minulosti a ukončil první fázi transformace strany. Na sjezdu byl přijat program, jenž odmítal model společnosti z let 1948 – 1989 a sjezdem bylo také odhlasována rezoluce, která si kladla za cíl vstoupit do Socialistické internacionály. Na sjezdu vystoupili a přivítali vznik nové strany polští, maďarští a italští postkomunisté. Naopak nikdo z představitelů západoevropských sociálních demokratů se sjezdu nezúčastnil, což značilo, že míra důvěry v transformaci strany je ještě omezená. Předsedou strany se nestal nikdo jiný než opět Peter Weiss. Prvním místopředsedou byl zvolen Pavol

Kanis a další místopředsednické posty obsadili lidé, kteří se podíleli na transformaci a reformě strany. Reformní složení měly také ostatní orgány strany, Výkonný výbor a Republikánská rada (Kopeček, 2002a: 106).

V květnu 1993 se v Žilině uskutečnil v pořadí druhý sjezd SDL', kterého se účastnili kromě prezidenta Michala Kováče i zástupci několika zahraničních levicových stran a menších stran slovenské levice. Na sjezd nebyli naopak pozváni žádní zástupci KSČM. Žilinský sjezd byl charakteristický bouřlivou diskusí o navrhovaném hospodářském programu, který byl považován řadou delegátů za příliš radikální. Program předpokládal rozsáhlou privatizaci, podporu zahraničního kapitálu a podporu podnikání. Místopředseda Pavol Kanis prosazoval v rámci zahraničněpolitických bodů navrhovaného programu vstup do NATO jako do jediné akceschopné bezpečnostní struktury v Evropě. To vyvolalo u většiny delegátů ještě větší odpor a nesouhlas. Přes velké obtíže se však vedení strany podařilo prosadit schválení nových programových bodů. S těmito kroky však určitá část členů nesouhlasila a navíc hrozilo, že SDL' přijde o část voličů, kteří sympatizovali se stranou právě kvůli radikálnímu postavení strany proti ekonomické transformaci po roce 1989 (Kopeček, 2002: 110).

Jako zásadní chyba se ukázalo Weissovo rozhodnutí na jaře roku 1994. Weiss i přes Mečiarovu nabídku odmítl podílet se na vládě a prosadil konání předčasných parlamentních voleb. V průzkumech vycházelo, že SDL' by v předčasných volbách měla získat okolo dvaceti procent hlasů a tak Weiss počítal s tím, že SDL' volby vyhraje a že obsadí post předsedy vlády (Kopeček, 2002b: 246). Na únorovém sjezdu strany v roce 1995 se začala ozývat kritika vedení strany kvůli neúspěchu v předčasných volbách a za rozhodnutí nepodílet se s HDZS na nové vládě. Vedení bylo také kritizováno za odklon od „levice“ a přibližování se ke „středu“ stranického spektra. K hlavním kritikům patřil Weissův největší protikandidát na post předsedy strany, Ľubomír Fagaš. Weiss však svůj

post obhájil, ale oproti předchozím sjezdům získal jen 131 hlasů, Fagaš obdržel 82 hlasů a jako třetí skončil Milan Ftáčnik se třiceti hlasy. Podle průzkumů voličských preferencí se SDL potýkala po celý rok 1995 s nízkou voličskou podporou, která se pohybovala okolo deseti procent, proto Weiss rozhodl, že by měla být uplatňována taktika „samostatné levicové politiky“ (Kopeček, 2007: 192). Na čtvrtém sjezdu v dubnu 1996 SDL přijala program, který potvrzoval směřování strany k demokratickému socialismu. Program SDL se ztotožňoval s programy západních sociálních demokratů a s Deklarací zásad Socialistické internacionály. Akceptaci SDL jako sociálnědemokratické strany dokládá přítomnost představitele Strany evropských socialistů a zástupců rakouských a švédských socialistů na Nitranském sjezdu (Handl – Leška, 2005: 112).

Na tomto sjezdu také došlo především ke změnám v personálních otázkách strany, když ještě před sjezdem Weiss oznámil, že nebude znovu kandidovat na post předsedy strany z důvodu svého slabého postavení ve straně. O post předsedy se nejprve ucházelo šest kandidátů – Robert Fico, Ľubomír Fagaš, Pavol Kanis, Peter Magvaši, Brigita Schmögnerová a Jozef Migaš. Fico spolu s Fogašem patřili k hlavním kritikům Weisse, ale Fico na základě soukromé dohody s Fogašem z volby odstoupil. Další tři kandidáti z boje o post předsedy strany také odstoupili a tak se výběr zúžil pouze na dva kandidáty, Fogaše a Migaše. (Kopeček, 2007: 192 – 193). Novým předsedou se nakonec stal Migaš, který reprezentoval krajně levicové socialistické křídlo uvnitř SDL. Jeho zvolení bylo reakcí na neúspěch ve volbách 1994, za který voliči SDL vinili reformní křídlo SDL. Zvolením Migaše se SDL začala postupně posouvat doleva (Just, 2010: 111).

Ke konci 90. let docházelo ve straně k názorovým odlišnostem a to zejména při hlasování o nedůvěře Dzurindově vládě. Formující se názorové rozpory uvnitř strany vyústily ve vznik dvou názorových křídel.

Prvním z nich bylo „modernizační křídlo“ tvořené osobnostmi, které se podílely na prvních reformách strany. Hlavní postavou toho křídla byl P. Weiss spolu s M. Ftáčníkem, B. Schmögnerovou a P. Kanisem. Druhé názorové „radikálně-socialistické křídlo“ vedené J. Migašem kladlo důraz na levicovější směřování strany. Mimo předsedu Migaše se k tomuto křídlu hlásili např. ministři P. Koncoš a Ľ. Fogaš. Spor obou křídel vyvrcholil na sjezdu v roce 2000 v Košicích, kde v personálních otázkách převládlo „radikálně-socialistické křídlo“. Předseda Migaš zahájil sjezd tvrdým projevem a kritikou „modernizačního křídla“ s tím, že je ve straně zapotřebí udělat pořádek. Post předsedy obhájil Migaš před druhým kandidátem a zástupcem „modernizačního křídla“ Ftáčníkem. Převahou „radikálně-socialistického křídla“ skončila i volba místopředsedů, když byli zvoleni jeho zástupci Ľubomír Andrassy a Branislav Ondruš a pouze třetím místopředsedou se stal Ftáčník. Bývalý předseda Weiss nezískal žádnou stranickou funkci a „radikálně-socialistické křídlo“ ovládlo i ostatní vrcholné orgány SDL. Na sjezdu byli odstraněni téměř všichni představitelé strany, kteří se na začátku 90. let podíleli na transformaci strany (Kopeček, 2002a: 120 – 121).

Obava ze ztráty parlamentního zastoupení strany vedla v listopadu 2001 na sjezdu v Trnavě k výměně předsedy. Do čela strany se dostal Pavel Koncoš, který porazil ve stranickém souboji Weisse a Ftáčníka. Sjezd v Trnavě opět potvrdil převahu „radikálně-socialistického křídla“. V lednu 2002 vedení strany odvolalo z funkce ministryni financí Schmögnerovou, která byla představitelkou „modernizačního křídla“, což vedlo k jejímu odchodu ze strany. Spolu s ní odešli Weiss a Ftáčník a založili novou politickou stranu – Sociálně demokratickou alianci (SDA). Ihned po oznámení volebních výsledků v roce 2002, které dopadly pro SDL fiaskem, Koncoš na svůj post předsedy rezignoval. Na sjezdu v dubnu 2003 v Lučenci byl tak zvolen nový předseda, dosavadní místopředseda Ľubomír Petrák, který byl pověřen přechodným vedením strany. Bylo potřeba vyvázat SDL z marginálního postavení, do kterého

se dostala po volbách 2002 a jako jediné relevantní řešení se nabízelo sloučení s Ficovo stranou SMER (Kopeček, 2007: 200).

Do konce roku 2004 vrcholné orgány SDL' odsouhlasily sloučení se SMEREM. Předseda Robert Fico však předem deklaroval, že nemá zájem o zkompromitované členy z vedení SDL', kteří zapříčinili úpadek „levice“ na Slovensku. Jmenovitě hovořil o Pavlu Koncošovi nebo o Jozefu Migašovi. SDL' po schválení Dohody o sloučení SMERu a SDL' požádala SDL' o vyškrtnutí ze seznamu politických stran a svou činnost ukončila k 31. prosinci 2004¹⁸. Z necelých deseti tisíc členů SDL' se zhruba polovina rozhodla přeregistrovat do nové strany. Slučovací proces byl formálně dokončen 11. prosince 2004, přičemž SMER přijal nový název SMER – sociální demokracie (Kopeček, 2007: 292).

3.4. Program SDL'

Již na prvním sjezdu SDL' roku 1991 byl přijat základní programový dokument, který se ideologicky i kontinuálně distancuje od KSS a již nezmiňuje komunistické odkazy na Marxe, Engelse a Lenina. SDL' uznává nově nastolený demokratický systém a orientuje se směrem na západ s tím, že se hlásí k demokratickému socialismu. Hlavními body programu se staly pojmy jako právní a demokratický stát, sociálně tržní hospodářství, sociální rovnost, solidarita, nebo ochrana lidských práv (Kopeček, 2002b: 248).

SDL' se tak ihned začala profilovat jako strana, která souhlasí s politickými změnami po roce 1989 a s novým demokratickým režimem. Veřejně se stavěla proti sociálním dopadům ekonomické reformy a nesouhlasila s velkým rozsahem restitucí a privatizace. Postupně se měnila image strany a na SDL' nebylo nahlíženo jako na nástupce KSS, ale jako na novou politickou alternativu (Kopeček, 2002a: 108).

---

¹⁸ STRANA DEMOKRATICEJ ĽAVICE (www.sdl.sk, 2. 3. 2014).

V otázkách ekonomické transformace zůstávala SDL dlouho opatrná. K posunu došlo v roce 1993, kdy v nové verzi programu „O co usiluje SDL“ vyjádřila strana podporu vstupu zahraničního kapitálu a procesu privatizace. V oblasti ekonomiky SDL jednoznačně kladla důraz na výkonnost hospodářství, avšak v oblasti podoby vlastnictví trvala na pluralitě (soukromé, družstevní, státní). K programu v rámci koalice Společná volba pro parlamentní volby 1994 přibyla nová témata, která byla dříve zmíněna jen okrajově. SDL se zaměřila na ekologické zemědělství, na ochranu přírody, nebo na potravinovou bezpečnost Slovenska. SDL tak tímto doplněním programu dorovnála absenci environmentální tematiky (Kopeček, 2007: 203 – 204).

Sociálně demokratickou orientaci SDL dokládá a potvrzuje programový dokument z roku 1998. Volební program pod názvem *Lepší život pro čestného a pracovitého člověka* deklaruje, že program vychází v souladu se základními východisky Socialistické internacionály, která hájí hodnoty jako sociální spravedlnost a rovnost, solidaritu a svobodu občana. Základním cílem SDL je: „*Sociální demokracie jako moderní výkonná společnost se spravedlivým rozdělováním hodnot, správou veřejných věcí v obci, regionech a stát se svobodnými občany*“. SDL se v programu prezentuje jako moderní levicová alternativa, která občanům přináší naději na lepší rozvojovou cestu pro slovenskou ekonomiku a důstojnou životní úroveň¹⁹.

V zahraničních otázkách SDL podporovala vstup do Evropské unie, který měl však být potvrzen občany v referendu. Důraz byl kladen na to, aby Slovensko bylo i nadále plnoprávným členem světových či regionálních organizací, jako je OSN nebo OBSE. Přestože SDL považovala systém kolektivní obrany za neúčinnější a nejlevnější způsob

---

¹⁹ Předvolební program SDL z roku 1998 (<http://www.scribd.com/doc/50772096/Predvolebn%C3%BD-program-SD%C4%BD-z-roku-1998>, 4. 3. 2014).

obrany, nebyla jednoznačně pro vstup do struktur NATO. O vstupu měli rozhodnout sami občané v referendu²⁰.

Programatiku SDL' lze označit za standardní sociálně demokratický program. SDL' podporovala demokratický, sociální a právní stát, tržní hospodářství, ochranu sociálních jistot a sociální spravedlnost, kladla důraz na snížení nezaměstnanosti a zvýšení reálných mezd (Kopeček, 2002c: 362 - 363).

SDL' se z hlediska ideově-programové profilace zařadila do mainstreamu západoevropských sociálnědemokratických stran. Od roku 1996 byla plnoprávným členem Socialistické internacionály, což byl důležitý krok uznání sociálnědemokratické identity strany. V Evropě se SDL' stala členem Strany evropských socialistů²¹, nejdříve však měla jen pozorovatelský status a po vstupu Slovenska do Evropské unie v roce 2004 se SDL' již stala plnoprávným členem (Kopeček, 2007: 206).

3.5. Volební výsledky KSS/SDL' po roce 1989

V prvních demokratických volbách v červnu 1990 kandidovala KSS ještě jako součást KSČ, i přestože kladla značný důraz na svou autonomii v rámci KSČ. Svou autonomii dávala KSS najevo volebním programem, který byl samostatnou součástí v rámci KSČ, a přímo ve svém názvu zdůrazňovala svébytnost KSS. Dále vydala volební dokument s názvem „Kdo jsme a kam směřujeme“, v němž se strana hlásila ke změně struktury KSČ tak, aby KSS a KSČM vystupovaly jako samostatné politické subjekty. KSS udělala těmito kroky významný posun k ideové reformě strany, což dokládá i snaha vedení KSS apelovat na spolupráci s levicovými stranami (Kopeček, 2002a: 104). Tzv. zakládající volby v roce 1990 vyhrála VNP se ziskem 29,3 % hlasů a sestavilo vládu spolu

---

²⁰ Předvolební program SDL' z roku 1998 (<http://www.scribd.com/doc/50772096/Predvolebn%C3%BD-program-SD%C4%BD-z-roku-1998>, 4. 3. 2014).

²¹ Strana evropských sociálních demokratů je evropská politická strana sdružující evropské sociálnědemokratické strany.

s KDH, DS a MNI (Maďarská nezávislá iniciatíva) (Szomolányi, 1999: 45). KSS získala 13,3 % hlasů, 22 mandátů, skončila na čtvrtém místě a zůstala pouze v opozici (Žatkuliak, 2005: 1400).

Před volbami v roce 1992 měla SDL' uzavřít volební koalici se SDSS. SDSS v prvních demokratických volbách neuspěla a perspektiva do voleb 1992 také nevypadala nikterak dobře, a tak byla SDSS ochotna s KSS uzavřít koalici. Případná koalice by pomohla SDL' vymanit se z politické izolace a postavila by SDL' do role přijatelného politického partnera. Do čela SDSS se však dostal Alexander Dubček, který připravovanou koalici striktně zamítnul. Nakonec se ukázalo, že kandidatura SDL' i bez koaličního partnera přinesla značných úspěch (Kopeček, 2007: 188). SDL' v červnových parlamentních volbách dosáhla zisku 14,7 % hlasů a skončila druhá za HZDS, která vyhrála s jasnou převahou, když obdržela 37,3 % hlasů. Pro SDL' tento výsledek znamenal 29 získaných mandátů. Jako třetí pak skončila KDH se ziskem 8,9 % hlasů²².

Po parlamentních volbách v roce 1992 Vladimír Mečiar sestavil menšinovou vládu a SDL' zůstala formálně v opozici. Mečiar však sestavil menšinovou vládu s podporou SNS a SDL', ale jejich účast na vládě neměla charakter koaličního partnera. Na Slovensku tak vznikla v roce 1992 takzvaná podpůrná koalice²³, když se menšinová vláda HZDS opírala o podporu dalších dvou politických subjektů, se kterými neměla uzavřenou koaliční smlouvu a ani smlouvu o spolupráci (Just, 2010: 93). Od konce roku 1992 se vztah SDL' k HZDS v důsledku některých problematických vládních kroků a neochotě připojit SDL' do vládní koalice zhoršoval. HZDS se v roce 1993 nedařilo prosazovat své návrhy v parlamentu a její pozice byla slabá. Vedení SDL' tak odsouhlasilo za hlavní cíl strany prosazení předčasných voleb. V prohlubující se vládní

---

²² Statistický úřad Slovenské republiky. Volby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 1992 (<http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1992/volby92s/uvod92.htm>, 4. 2. 2014).

²³ Tímto termínem označil Jan Novák Mečiarovu v roce 1992.

krizi proběhla vyjednávání mezi SDL' a Mečiarom, který byl ochoten SDL' připojit do vlády. K tomu však nedošlo, neboť prezident Kováč přednesl na půdě parlamentu projev, ve kterém označil stav země za kritický, což vyvolalo hlasování o nedůvěře a k pádu Mečiarovy vlády. V hlasování o nedůvěře se téměř všichni poslanci SDL' vyjádřili pro konec Mečiarovy vlády a SDL' vstoupila do přechodné Moravčíkovy vlády²⁴ (Kopeček, 2007: 190).

V květnu 1994 SDL' vytvořila volební koalici spolu s třemi dalšími levicovými stranami. Nově vzniklá volební koalice pro předčasné volby nesla název Společná volba (SV). Obsahovala kromě SDL' tři menší strany: SDSS, SZS a Hnutí zemědělců Slovenské republiky (HP SR). Žádná z těchto tří stran neměla reálnou šanci samostatně uspět a tak vedoucí silou této koalice byla SDL' (Just, 2010: 98). SDL' očekávala, že společná kandidatura přinese straně zisk okolo 25 % hlasů. Výsledek voleb byl však pro SDL' zklamáním, když obdržela jen 10,4 % odevzdaných hlasů a jen těsně se dostala do Slovenské národní rady (Grzymala-Busse, 2001: 99). SV se podařilo získat jen 18 mandátů, z čehož SDL' připadlo pouze 13 mandátů. Předčasné volby vyhrála opět HZDS, která kandidovala v koalici s malou stranou, Rolnickou stranou Slovenska (RSS), a získala 35 % hlasů. Do parlamentu se podařilo dostat se ziskem 7,3 % hlasů i straně s názvem Sdružení dělníků Slovenska (ZRS), kterou založil bývalý poslanec SDL' Ján Ľupták. HZDS na konci roku 1994 sestavilo vládní koalici spolu se SNS a ZRS, což SDL' postavilo do role opoziční strany (Kopeček, 2006: 178 – 179). Výsledek předchozích voleb SDL' hodnotila jako neúspěch, a tak v parlamentních volbách v září 1998 kandidovala SDL' již samostatně. Se ziskem 14,7 % hlasů skončila SDL' třetí, což byl oproti předchozím volbám úspěch. Tento

---

²⁴ Sestavením přechodné vlády byl pověřen Jozef Moravčík. SDL' zde obsadilo 6 vládních křesel.

výsledek přinesl straně 23 mandátů. Volby vyhrálo HZDS (27 % hlasů) a za ní skončila SDK²⁵ (26,3 % hlasů)²⁶.

HZDS i přes vítězství nebyla spolu se SNS schopna sestavit většinovou vládu, a tak byl sestavováním nové vlády pověřen předseda SDK Mikuláš Dzurinda. Vládní koalice vznikala ve složení Slovenská demokratická koalice (SDK), SDL', SOP²⁷ a SMK²⁸ a disponovala třípětinovou ústavní většinou (Haughton, 2003: 68). SDL' získala v Dzurindově koaliční vládě šest vládních resortů a Jozef Migaš se stal předsedou parlamentu (Kopeček, 2002a: 117).

Přestože SDL' byla součástí vládní koalice, předseda Migaš ostře kritizoval vládní politiku, což vedlo ke sporům mezi SDL' a jejími vládními partnery. Migašovo jednání došlo tak daleko, že spolu s pěti členy SDL' hlasoval pro opoziční návrh vyslovení nedůvěry Dzurindově vládě (Just, 2010: 123). Dalším problematickým momentem se stal v roce 1999 odchod oblíbeného politika Roberta Fica ze SDL'. Fico nesouhlasil se spoluprací SDL' s pravicí, a tak ze strany odešel a založil stranu SMER, které se podařilo přetáhnout většinu dosavadních voličů SDL' (Hloušek – Kopeček, 2010: 47). SDL' také ubrala popularitu a snížila voličskou základnu kauza Štefana Košovana²⁹, který byl úzce spojován s předsedou Migašem. SDL' tak začala být označována za klientelistickou stranu, která prosazuje soukromé zájmy bez ohledu na státní zájmy a potřeby (Kopeček, 2002a: 119).

Parlamentní volby v roce 2002 se pro SDL' nesly ve znamení neúspěchu, vnitrostranické krize a následného zániku (sloučení) strany. Podpora SDL' mezi veřejností razantně klesla na 5%, ale výsledek voleb

---

²⁵ Slovenská demokratická koalice vznikla roku 1977 pro nadcházející parlamentní volby. Koalice byla složena z pěti politických stran, z nichž byly nejvýznamější SDSS a SZS.

²⁶ Statistický úřad Slovenské republiky. Volby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 1998. (<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1998/results/tab16.jsp.htm>, 4. 2. 2014).

²⁷ Strana občanské porozumění vznikla roku 1998 a jejím předsedou byl Rudolf Schuster.

²⁸ Strana maďarské koalice vznikla roku 1998 ze tří maďarských stran.

²⁹ Košovan byl stranou SDL' jmenován do funkce ředitele Slovenských elektrárén, ale své funkce zneužíval k prosazování soukromých zájmů. V roce 200 byl z funkce odvolán.

byl pro SDL ještě mnohem bolestivější. Přestože SDL kandidovala spolu s SOP a SDSS (formálně se jednalo o kandidátní listinu SDL doplněnou o členy zbylých dvou stran), získala pouhých 1,4 % hlasů (Kopeček, 2006: 200). Po neúspěchu ve volbách ve straně propukla krize, neboť se SDL stala pouze marginální stranou bez širší voličské základny. Jediným řešením se nabízelo sloučení s Ficovou stranou SMER, k čemuž došlo 31. prosince, když SDL ukončila svou činnost (viz podkapitola Stranický a personální vývoj SDL) (Kopeček, 2007: 2001).

4. Strana demokratického socialismu

4.1. SED a stranické prostředí NDR

Poválečné Německo bylo rozděleno do čtyř okupačních zón, přičemž ta východní spadla do sovětské sféry vlivu. V západním Německu vznikla ze tří okupačních zón 23. května 1947 Spolková republika Německo (SRN). V reakci na vývoj v západním Německu byly připravovány kroky k vytvoření Německé demokratické republiky (NDR) (Fulbrook, 2010: 130). Rozhodnutí o založení NDR vydal Sovětský svaz až poté, co Moskvu navštívili předáci strany Sjednocené socialistické strany Německa³⁰ (SED). Po návratu vedení SED ihned zahájilo kroky k založení separátního státu a NDR tak byla formálně založena 7. října 1949 (Weber, 2003: 101).

Spolu se založením NDR 7. října 1949 získala SED v politickém systému NDR monopolní postavení a stala se tzv. státostranou. Prvním prezidentem byl zvolen Wilhelm Pieck a premiérem prozatímní vlády se stal Otto Grotewohlen. Pieck i Grotewohlen byli spolupředsedové SED, která začínala disponovat skutečnou mocí v NDR (Malycha – Winters, 2009: 77). Nekomunistické strany ještě hrály v politickém systému NDR

---

³⁰ SED vznikla roku 1946 v Sovětské okupační zóně sloučením Komunistické strany Německa a Sociálnědemokratické strany Německa.

určitou roli. Měly zastírat vládu jedné strany a navozovat dojem pluralistického stranického systému. Měly také celoněmeckou funkci, čímž se rozumí kontakt a komunikace nekomunistických stran se západem. Důležitá byla také transmisní funkce, kde ostatní strany šířily představy vládnoucí strany SED v jinak smýšlejících skupinách obyvatelstva. Příkladem může být šíření hodnot SED pomocí Křesťansko-demokratické unie (CDU) v křesťanských kruzích (Weber, 2003: 113).

Vznikem NDR byl tak v sovětské okupační zóně dokončen přechod k „demokratickému“ zřízení a pod dohledem SMAD³¹ převzala SED nejdůležitější mocenské pozice ve státě (Weber, 2003: 103). Ještě před vznikem NDR se SED dařilo systematicky obsazovat státní aparát členskou základnou strany. Již v roce 1948 bylo skoro 44% zaměstnanců státního aparátu uvnitř sovětské okupační zóny členy SED. V následujících letech počet členů SED stále rostl a všechny nejvyšší posty zastupovali členové SED (Weber, 2003: 105). SED se tak stávala nejen masovou stranou, ale fungovalo v ní i několik aktivních kádrů. V 80. letech čítala členská základna SED již okolo dvou milionů občanů a dalších sto tisíc čekalo na pozici kandidátů (Malycha – Winters, 2009: 78).

Současně se založením NDR také vznikla Národní fronta demokratického Německa (NF NDR). NF NDR bylo sdružení všech povolených politických stran, masových a profesních organizací v rámci NDR. Spolu se SED tak ještě uvnitř stranického systému formálně existovaly čtyři menší politické strany: Národní demokratická strana Německa (NDPD), Liberálně demokratická strana Německa (LDPD), Demokratická zemědělská strana Německa (DBD) a Křesťanskodemokratická unie Německa (CDU). Členská základna těchto stran byla značně menší, pohybovala se pouze okolo sto tisíc a tyto čtyři menší strany měly také přiděleno určité množství křesel v parlamentu

---

³¹ SMAD byla Sovětská vojenská správa, která do roku 1949, která kontrolovala situaci v sovětské okupační zóně.

(Weber, 2003: 191). Strany sice měly zastoupení v parlamentu, ale jejich funkce se od západních opozičních stran lišily. Tyto strany byly jen určitými satelity SED a neměly reálnou sílu cokoli ovlivnit. Přesto měly tyto strany pro SED značný význam, zachovávaly představu demokratičnosti NDR a navozovaly zdání plurality stranického systému (Koschyk, 1996: 19).

Hegemonie SED byla potvrzena ve volbách roku 1950. SED požadovala, aby se volby do Lidového sněmu a Zemských sněmu konaly pod společným programem a pod jednou kandidátní listinou všech stran a organizací NF NDR. Proti tomuto kroku se postavily CDU a LDPD, obě strany však nakonec požadavkům SED vyhověly. Tím SED definitivně ukončila stranický pluralismus v NDR a parlamentní křesla byla rozdělována podle všeobecného klíče (Weber, 2003: 106).

Formálně byla role SED posílena a začleněna do ústavy NDR až v roce 1968. SED tak zastávala roli hegemonní strany až do roku 1989, kdy se postupně začala utvářet a organizovat uvnitř NDR opoziční hnutí proti stávajícímu režimu (Fulbrook, 2010: 206). I přes represe a sankce se začaly množit projevy občanské nespokojenosti, které byly zprvu potírány, až vyústily v masivní zatýkání. NDR se potýkala dlouhodobě s hospodářskou a ekonomickou krizí, lidem chyběla svoboda a možnost cestovat, což v nich vyvolávalo nespokojenost (Weber, 2009: 293). Opoziční hnutí sílila s rostoucí krizí komunistického režimu. Opozice v NDR požadovala demokratickou přeměnu státu, přičemž tyto požadavky doprovázely četné demonstrace (Fulbrook, 2010: 206). 7. října 1989 byla založena Sociálně demokratická strana NDR (SPD), která jako první politická síla odmítala nárok SED na vedoucí úlohu ve státě. Pro SPD byla nejdůležitější demokratizace NDR a tak se nabízela i možnost znovu sjednotit Německo (Malycha – Winters, 2009: 328). Ke změně v NDR došlo o 2 měsíce později, konkrétně 1. prosince 1989, když došlo k vyškrtnutí článku o vedoucí úloze SED z ústavy NDR, čímž skončila

diktatura SED a došlo i ke změně stranického systému (Weber, 2003: 302). Pokračující masové demonstrace čím dál více volaly po sjednocení Německa. K němu nakonec došlo na základě podpisu Smlouvy o sjednocení 31. srpna 1990. Smlouva vešla v NDR v platnost 3. října, NDR se připojila k SRN, a tím bylo dokončeno znovusjednocení Německa (Dias, 1991: 101 – 102).

4.2. Vývoj SED/PDS po roce 1989

V roce 1989 si SED v prohlubující se krizi nechtěla připustit vážnost situace, že se celý systém hroutí. SED byla nakonec v důsledku aktuální situace, nespokojenosti veřejnosti a také pod tlakem sílících požadavků opozice přinucena jednat. Erich Honecker, který byl generálním tajemníkem SED již od roku 1971, byl odvolán z funkce. Jeho místo zaujal 18. října 1989 Egon Krenz (Malycha – Winters, 2009: 339). Na 8. prosince byl svolán mimořádný sjezd vedení SED. Ještě před mimořádným sjezdem z funkce odstoupil Krenz a také odstoupilo vedení Ústředního výboru. Ve složité situaci mnohé základní organizace požadovaly rozpuštění strany, což delegáti SED jednoznačně odmítli. Došlo pouze k přechodnému přejmenování strany na SED-PDS (SED – Strana demokratické socialismu) (Weber, 2003: 303).

SED-PDS se kromě existenčních problémů také potýkala s rapidním odlivem členské základny. V říjnu 1989 měla strana ještě okolo 2,3 milionů členů, tento počet se však do února roku 1990 markantně snížil na méně než 300 tisíc a v roce 1991 členská základna čítala jen 170 tisíc členů a tento počet se stále snižoval. V NDR se začal formovat nový stranický systém a SED-PDS se musela vyrovnávat se svojí novou rolí (Olsen, 2002: 67).

V únoru 1990 bylo zvoleno nové předsednictvo strany, které stranu ihned přejmenovalo na Stranu demokratického socialismu (PDS). Nové vedení dále slíbilo, že se zřekne stalinistické ideologie a odstraní veškeré

stalinistické struktury. Do čela PDS byli zvoleni pouze nezkompromitovaní a respektovaní funkcionáři. Předsedou strany se stal člen reformního křídla Gregor Gysi, místopředsedy se stali Hans Modrow, Wolfgang Pohl a Wolfgang Berghofer. Ze stovky členů, kteří byli zvoleni do nového předsednictva, bylo jen pár z bývalého Ústředního výboru SED (Weber, 2009: 303 – 304). Nové stranické vedení mělo na výběr ze dvou alternativ dalšího vývoje. Strana se mohla zcela očistit od kontinuity SED, jak z institucionálního, tak i z ideologického hlediska, kdyby se rozpadla a následně vznikla jako nová politická strana „nalevo“ od nynější strany SED. Tato varianta by však stranu zbavila většiny finančních a institucionálních zdrojů po SED. Navíc by se proti postavila většina členů PDS, kteří byli stoupenci SED. Jako druhá možnost se nabízelo zachování historických vazeb a zdrojů se SED, což by znamenalo, že se PDS nikterak hlouběji netransformovala a pouze změnila název strany. PDS se nakonec rozhodla pro druhou z možností (Olsen, 2002: 66 – 67).

Na prvním řádném sjezdu PDS, který se konal 24. – 25. února 1990 byl přijat první stranický program. PDS se již neprofilovala jako strana marxistická, nýbrž jako strana socialistická. Program kladl důraz na to, aby nezanikla východoněmecká identita a zastával odmítavý postoj k rychlému sjednocení Německa. Pro PDS bylo prioritní nejprve sladit a vyrovnat ekonomické a politické rozdíly obou zemí. V novém programu byl brán ohled na velkou část lidí, kteří měli i přes pád komunistické diktatury obavy ze sjednocení. Tímto postojem se PDS lišila od ostatních stran, které byly jednoznačně pro okamžité sjednocení (Decker – Neu, 2007: 324).

V průběhu 90. let se v PDS utvářela řada názorových proudů a platforem, z nichž některé přetrvaly a jiné časem zanikly. Ve straně dominovali umírnění reformisté, kteří představovali hlavní myšlenkový proud. Dále měla PDS uvnitř skupinu sociálních demokratů, komunistickou platformu a marxistické fórum (Wilke, 1997: 308 – 309).

Na začátku roku 1993 byl na sjezdu PDS přijat první oficiální programový dokument. PDS se v něm vymezila proti westernizaci východního Německa a vyzdvihovala zachování východoněmecké identity. Jako hlavní cíl pro další vývoj byl socialismus, neboť se PDS jasně vymezovala vůči kapitalismu, který označovala za příčinu ekonomických a sociálních rozdílů mezi západním a východním Německem. V roce 1993 také došlo k výměně na postu předsedy strany. Gregora Gysiho nahradil představitel umírněného reformního křídla Lothar Bisky, který ve své funkci vydržel až do roku 2000 (Wilke, 1997: 303).

I v druhé polovině 90. let se PDS potýkala se stejným problémem jako na konci roku 1989. Členská základna stále slábla, do roku 2000 klesla na 83 tisíc členů a PDS tak nadále ztrácela členskou základnu. Ačkoli se s tímto problémem potýkala většina německých politických stran, pro PDS byl tento problém mnohem vážnější, neboť PDS byla výrazně „stárnoucí stranou“. Necelých 80 % členů PDS bylo starších 60 let a tak hrozilo, že pokud strana nezíská nové členy, postupně „vymře“ (Olsen, 2002: 68 – 69).

V průběhu roku 2000 PDS volila svého nového lídra. Lothar Bisky se rozhodl, že již nebude kandidovat a jeho pozici předsedy strany nahradila Gabriele Zimmerová, která od roku 1997 zastávala post místopředsedkyně strany. Zimmerová se snažila zaujmout pozici někde uprostřed mezi původní kontinuitou strany a reformním křídlem (Deckem – Neu, 2007: 318). Stejně jako její předchůdci se Zimmerová musela zabývat dlouhodobým problémem asymetrické voličské podpory a členské základny v západním a východním Německu. Tento problém, který si s sebou PDS nesla od počátku 90. let, dělil stranu na „východní a západní“. Volební výsledky ve východním Německu byly vcelku stabilní a pohybovaly se okolo 20 %, kdežto v západním Německu byla čísla volebních výsledků pouze marginální. Rozdíl byl i ve voličské základně.

PDS na východě podporovali starší voliči³² a na západě měla PDS mladší voličskou základnu, přičemž západoněmecká členská základna představovala pouze 3 % celkové členské základny PDS. Z těchto údajů jasně vyplývá, že západoněmecká část PDS byla nesrovnatelně slabší jak po organizační tak i materiální stránce. PDS se tak nedařilo stát se „celoněmeckou“ stranou, která by se díky stabilním a rovnoměrně rozloženým volebním výsledkům dokázala prosadit na celostátní úrovni (Olsen, 2002: 69 – 71).

O prosazení na celostátní úrovni se PDS pokusila v parlamentních volbách 2002, ale neuspěla, když nepřekročila ani 5 % hranici pro vstup do parlamentu³³. Po volbách se uvnitř strany vyskytovaly stále častěji neshody. Nakonec Zimmerovou na postu předsedy strany vystřídal v roce 2003 opět Lothar Bisky, aby situaci uklidnil a pokusil se o reformu strany. Spolu s Biskym bylo zvoleno i nové vedení strany, které bylo z jedné čtvrtiny tvořeno západními politiky (Malycha – Winters, 2009: 401). Aby se PDS dokázala výrazněji prosadit na celostátní úrovni, bylo třeba najít partnerskou stranu ze západního Německa. Taková možnost se PDS naskytla, když v roce 2004 vznikla odštěpením členů ze Sociálně demokratické strany Německa (SPD) strana s názvem Práce a sociální spravedlnost – volební alternativa³⁴ (WASG). Postupně docházelo ke sblížování mezi PDS a WASG, jejíž nejvýraznější osobou byl bývalý vrcholný politik SPD Oskar Lafontaine. Sbližovací proces byl dokončen 17. července 2005, kdy se obě strany dohodly na vytvoření předvolební koalice pod názvem Die Linkspartei.PDS³⁵ (Eibl, 2006: 207).

Po parlamentních volbách se Linkspartei.PDS se ziskem 8,7 % hlasů a 54 mandátů ukázala jako ambiciózní celoněmecká levicová

---

³² 80% voličů PDS ve východním Německu bylo starších 60ti let.

³³ Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 15. Deutschen Bundestag am 22. September 2002 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2002.html, 10. 3. 2014).

³⁴ WASG vznikla roku 2004 odštěpením členů SPD, kteří nesouhlasili s vládní politikou předsedy SPD a bývalého spolkového kancléře Gerharda Schrödera.

³⁵ V některých spolkových zemích strana vystupovala již jen jako Die Linkspartei.

strana³⁶. Obě strany tak začaly jednat o sloučení. Několik týdnů po volbách, podepsali Lothar Bisky a člen představenstva WASG Klaus Ernst rámcovou dohodu o vytvoření celoněmeckého levicového subjektu, který měl vzniknout v druhé polovině roku 2007. Ke sloučení tak došlo 16. června 2007 v Berlíně a nově založená strana přijala název Die Linke (Malycha – Winters, 2009: 403).

4.3. Program PDS

Již na začátku roku 1990 bylo z politických programů PDS jasné, že se snaží odklonit od minulosti. První stranický program už odmítal vedoucí roli strany ve státě a označil PDS jako stranu marxisticko-socialistickou, nikoli jako stranu marxisticko-leninskou. Program však v určitých ohledech stále odkazoval na osobnosti socialistické tradice, například na Lenina nebo Bernsteina. Program se především snažil demonstrovat vývoj PDS od totalitní komunistické strany k demokratické socialistické straně, a to zejména kladným postojem k parlamentní demokracii, akceptováním a přijetím kapitalismu a volného trhu (Olsen, 2002: 75).

V programu, který byl přijat v roce 1993, se PDS hned v úvodu distancuje od komunistické a totalitní kontinuity se stranou SED a uvádí, že PDS vznikla na podzim roku 1989 reformou stran SED za účelem pomoci kompletně reformovat společnost v NDR³⁷. V programu jsou také do popředí vyzdvihovány hodnoty sociální spravedlnosti, svobody a demokracie a myšlenka celosvětového míru. Oproti programu z roku 1990 se PDS staví mnohem kritičtěji ke kapitalismu, když uvádí, že: *„kapitalistický charakter moderní společnosti je kauzálně odpovědný za ohrožení lidské civilizace a kultury“*. PDS proto apeluje na to, aby byl

---

³⁶ Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 16. Deutschen Bundestag am 18. September 2005 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2005.html, 10. 3. 2014).

³⁷ DIE LINKE.PDS. PROGRAMMDER PARTEI DESDEMOKRATISCHEN SOZIALISMUS 1993 (http://archiv2007.sozialisten.de/download/dokumente/grundsatzdokumente_partei/parteiprogramm1993.pdf, 13. 3. 2014).

kapitalismus a celkově kapitalistický charakter společnosti překonán. Je zapotřebí vrátit se k tradičním myšlenkám socialismu a obnovit socialistickou politiku³⁸. Tyto postoje v rámci programu z roku 1993 reflektují do určité míry zklamání mnoha bývalých východních Němců ze sjednocení Německa. Program je také oproti předešlému programu zvláštní svým nacionálním a regionálním rázem, když popisuje sjednocení Německa „Anschluss“³⁹ NDR Spolkovou republikou (Olsen, 2002: 75).

Vedení PDS postupem času usoudilo, že přijatý program z roku 1993 je příliš zahleděný do minulosti a nedostatečně kritizuje totalitní NDR. Programatika strany nedostatečně reagovala na nová a naléhavá sociální a politická témata. Byla potřeba jasně definovat cíle moderního socialismu 21. století, přičemž modernita hraje v pozdějších dokumentech PDS zásadní roli jak v sebeprezentaci strany tak i v politických a ekonomických otázkách. Rétorika strany upustila od odkazů na NDR a už tak ostře nekritizuje kapitalismus jako v programu z roku 1993. Programové body se soustředily na úlohu státu, která by měla spočívat v dodržování základních cílů sociální solidarity, rovnosti a sociální spravedlivosti. Programové dokumenty strany tedy jasně ukazují, že PDS již nemůže být považována za ortodoxní komunistickou stranu, neboť se PDS profilovala směrem k demokratickému socialismu se sociálně demokratickým myšlením (Olsen, 2002: 76).

V srpnu roku 2005 byl v Berlíně vedením PDS a stranou WASG schválen programový dokument pro nadcházející parlamentní volby. PDS již vystupuje pod novým názvem Die Linkspartei.PDS, hlásí se k demokratickému socialismu a označuje se za stranu, která je novou alternativou vůči stávající vládě SPD a straně Zelených. PDS ostře kritizuje vládní politiku, která přinesla Německu pět milionů

---

³⁸ DIE LINKE.PDS. PROGRAMM DER PARTEI DES DEMOKRATISCHEN SOZIALISMUS 1993 (http://archiv2007.sozialisten.de/download/dokumente/grundsatzdokumente_partei/parteiprogramm1993.pdf, 13. 3. 2014).

³⁹ Výraz pro připojení Rakouska k nacistickému Německu.

nezaměstnaných, špatné školství a milion občanů v nejistých pracovních pozicích. Dále je kritika směřována k tomu, že stále existují sociální rozdíly mezi západním a východním Německem. PDS se vymezuje proti snižování horní hranice daňové sazby, čímž se prohloubil státní dluh, a chce bojovat proti masové nezaměstnanosti. PDS dále deklaruje nesouhlas se sociální politikou vlády, v rámci níž došlo ke snížení podpory v nezaměstnanosti. PDS se vymezuje i vůči všem předešlým vládním stranám, které podle ní nenabízejí voliči relevantní volební alternativu, ale jsou pouze různými variantami stran, které omezují sociální výhody občanů. PDS v tomto programu projevuje snahu změnit špatně vedenou státní politiku, která stále prohlubuje nezaměstnanost a sociální rozdíly mezi lidmi. Hlavním předpokladem ke změnám byla snaha vytvořit aktivní hospodářskou a sociální politiku. PDS nabízí voličům novou alternativu pod názvem Die Linkspartei.PDS, která bude prosazovat základní sociální práva, sociální spravedlnost, rovný přístup ke vzdělání, osobní svobody, mírové řešení konfliktů, bude dbát na životní prostředí a na ekologicky udržitelné zdroje⁴⁰.

4.4. Volební výsledky PDS ve Spolkovém sněmu SRN

Parlament SRN je tvořen Spolkovým sněmem a Spolkovou radou. Obě komory se podílejí na zákonodárství, přičemž Spolková rada má v zákonodárném procesu mnohem slabší postavení než Spolkový sněm. Spolkový sněm je jediný orgán, který je na úrovni Spolku volen přímo. Pro volby do Spolkového sněmu je typický volební systém dvou hlasů. Volič odevzdává první hlas pro konkrétního kandidáta v jednomandátovém obvodu a druhý hlas pro stranu, která má vázanou kandidátní listinu (Jeřábek – Škočová, 2010: 80, 82).

---

⁴⁰ DIE LINKE. Wahlprogramm zu den Bundestagswahlen 2005 (<http://die-linke.de/fileadmin/download/wahlen/wahlprogramme/bundestagswahlprogramm2005.pdf>, 13. 3. 2014).

První celoněmecké volby do Spolkového sněmu se konaly 2. prosince 1990 a PDS se nepodařilo překročit 5 % klauzuli pro vstup do parlamentu. PDS na východě získala 11,1 %, na západě pouhých 0,3 % a celostátně činil zisk 2,4 %. PDS skončila celkově pátá za vítěznou CDU a druhou SPD⁴¹. Díky prvním hlasům však dokázala získat 17 křesel, ale ani to PDS nepomohlo, aby se neocitla v izolované pozici bez jakékoli možnosti spolupráci s ostatními stranami na půdě Spolkového sněmu (Olsen, 2002: 67).

V dalších volbách do Spolkového sněmu konaných 16. října 1994 si PDS podstatně polepšila a celkový výsledek je hodnocen jako úspěch vzhledem k získanému počtu křesel. Na východě PDS obdržela 19,8 % na západě 1 % a celoněmecký výsledek narostl od minulých voleb skoro dvojnásobně na 4,4 % odevzdaných hlasů. PDS skončila šestá za první PDS a druhou CDU⁴². Do parlamentu se PDS podařilo dostat díky zisku 4 přímých mandátů v Berlíně⁴³, což v celkovém přepočtu pro ni znamenalo 30 křesel. Navíc díky výsledkům zemských voleb v Sasku – Anhaltsku a sestavením menšinové vlády spolu se Zelenými, se PDS podařilo částečně vymanit z izolované pozice a do budoucna se nabízela možnost, že se jako koaliční partner prosadí i na celoněmecké úrovni (Decker – Neu, 2007: 316).

Ve Spolkových volbách z 27. září 1998 zaznamenala PDS výrazný úspěch, když se jí poprvé podařilo překročit 5 % klauzuli pro vstup do Spolkového sněmu. Výsledek voleb přinesl zlepšení jak na východě, kde PDS získala 21,6 % hlasů, tak i na západě, kde získala 1,2 % odevzdaných hlasů. Celkový výsledek se vyšplhal na 5,1 % druhých

---

⁴¹Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 12. Deutschen Bundestag am 2. December 1990 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1990.html, 16. 3. 2014).

⁴²Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 13. Deutschen Bundestag am 16. Oktober 1994 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1994.html, 16. 3. 2014).

⁴³ Od roku 1953 může být překonání volební klauzule nahrazeno ziskem tří přímých mandátů na základě prvních hlasů.

hlasů a PDS se, byť těsně, podařilo překonat celostátní klauzuli a celkově obsadila 36 křesel⁴⁴. Úspěch zaznamenala PDS i na úrovni zemských voleb v Meklenbursku-Západním Pomořansku, když skončila třetí za SPD, se kterou poté vytvořila koaliční vládu (Olsen, 2000: 566 -567).

Do dalších voleb 22. září 2002 šla PDS se značným očekáváním, které bylo podpořeno úspěchem na úrovni zemských voleb. Volby do Spolkového sněmu skončily pro PDS velkým nezdarem. Na východě byl zisk sice 16,9 %, na západě 1,1 %, ale v celkovém součtu to znamenalo pouze 4,4 % hlasů a PDS se nepodařilo překročit práh pro vstup do Spolkového sněmu⁴⁵. PDS se podařilo dostat do Spolkového sněmu jen díky dvěma prvním hlasům z Berlína, a tak její zastoupení na půdě Spolkového sněmu kleslo na minimum (Eibl, 2006: 204).

Po neúspěšných volbách v roce 2002 se PDS rozhodla do dalších voleb 18. září 2005 kandidovat spolu se stranou WASG, která byla na západě Německa mnohem silnější než PDS. Vytvoření volební koalice nebylo legislativně možné, tak bylo rozhodnuto, že kandidáti WASG budou kandidovat na kandidátní listině PDS, ale pod podmínkou přejmenování strany na Die Linkspartei.PDS (Decker – Neu, 2007: 319). Tento předvolební tah ze strany PDS se ukázal jako úspěšný, Die Linkspartei.PDS na východě dosáhla na zisk 25,3 % a na západě 4,9 % odevzdaných hlasů. Celkové výsledky tak přinesly Die Linkspartei.PDS 8,3 % a 54 křesel ve Spolkovém sněmu. Výsledek voleb ukázal, že se PDS ve spolupráci s WASG dokázala stát celoněmeckou a do budoucna životaschopnou stranou⁴⁶.

---

⁴⁴ Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 27. September 1998 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1998.html, 16. 3. 2014).

⁴⁵ Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 15. Deutschen Bundestag am 22. September 2002 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2002.html, 16. 3. 2014).

⁴⁶ Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 16. Deutschen Bundestag am 17. September 2005 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2005.html, 17. 3. 2014).

5. Závěr

Ve své práci jsem si pro komparaci vybral tři státy středovýchodní Evropy, Českou republiku, Slovensko a Spolkovou republiku Německo, které mají společnou komunistickou minulost. Do roku 1989 byly tyto státy pod sférou vlivu Sovětského svazu a v každém státě existovala hegemonní strana, která byla tzv. satelitní stranou a byla řízena z Moskvy. V Československu plnila roli hegemonní strany KSČ, přestože se ve stranickém systému nacházely i jiné politické subjekty. V NDR byla hegemonní stranou SED, která fungovala v rámci pouze formálního vícestranického systému, kde měla opozice jen navozovat dojem plurality stranického systému. Koncem 80. let byl v těchto zemích zahájen proces demokratizace a bývalé vládnoucí strany byly nuceny vzdát se svého hegemonního postavení a etablovat se v nových podmínkách pluralitní demokracie.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, zda ve vybraných státech středovýchodní Evropy proběhla úspěšná transformace postkomunistických levicových stran ve strany sociálnědemokratické či nikoli. V úvodu jsem zmínil, že se k cíli práce pokusím dojít pomocí zodpovězení tří výzkumných otázek. První výzkumná otázka zněla, zda se stranické vedení obměnilo nebo zůstalo stejné. V případě, že se změnilo, tak do jaké míry. Pokud došlo ke změnám ve vedení strany, pak jakým způsobem, jestli strany chtěly přispět ke své transformaci, anebo se například vedení strany názorově rozcházelo s členskou základnou. Na přelomu 80. a 90. let KSČM ze svých řad sice vyloučila nejzkompromitovanější členy (M. Jakeš, M. Štěpán, Gustav Husák), ale žádné větší stranické čistky se nekonaly, což dokládá fakt, že pouze třiceti funkcionářům KSČ bylo jen pozastaveno členství a do vedení strany byl opět zvolen Ladislav Adamec. Naděje na reformu strany přišla se zvolením Jiřího Svobody do vedení KSČM. Svoboda se pokoušel dokonce o změnu názvu strany. Ve straně však převládalo konzervativní

křídlo nad křídlem proreformním, a tak se žádné větší reformy nekonaly. Konzervativní členové KSČM uplatnili svou převahu i ve volbě dalšího předsedy, kterým se stal Miroslav Grebeníček. Výraznější reformy nepřinesla ani volba Vojtěcha Filipa do čela strany, od něhož se očekávalo, že zlepší celkový obraz KSČM. Na Slovensku byla situace odlišná, vedení KSS bylo nuceno odstoupit a do vedení strany bylo zvoleno proreformní křídlo v čele s Peterem Weissem, pozdějším předsedou strany. Proreformní vedení SDL prosadilo změnu názvu strany a schválilo přeregistraci členů strany, čímž se strana zbavila zkompromitovaných členů a nejortodoxnějších komunistů. Na postu předsedy strany byl Weiss vystřídán stoupenci radikálně-socialistické křídla, Jozefem Migašem a poté Pavlem Koncošem, což SDL posunulo zpět nalevo. Vývoj v NDR byl podobný jako na Slovensku. Dlouholetý generální tajemník SED Erich Honecker byl odvolán z funkce a s ním poté odstoupilo i celé vedení ÚV SED. Do čela nového vedení byli zvoleni pouze nezkompromitovaní a proreformně naladěni funkcionáři, přičemž předsedou strany se stal také člen reformního křídla Gregor Gysi. Nově zvolené předsednictvo, které čítalo jen pár členů bývalého ÚV SED, ihned změnilo název strany. Reformní náladu ve straně držel nový předseda a představitel umírněných reformistů Lothar Bisky až do roku 1997. V čele strany ho vystřídal Gabriele Zimmerová, která zaujímala pozici někde uprostřed mezi původní kontinuitou strany a reformním křídlem.

Druhá výzkumná otázka se týkala programů stran. Zkoumal jsem, zda došlo ke změně programů, anebo jestli si strany ponechaly své programy z dob komunistické éry. Zajímalo mě, zda se strany na základě změny programů přiblížily stranám socialistickým či sociálnědemokratickým, anebo jestli se strany hlásí k programům svých předchozích stran. Z programu KSČM je patrné, že došlo k určitým změnám a program se demokratizoval, přesto si KSČM ponechala značnou část svého ideologického dědictví od KSČ. Přestože se KSČM hlásí k demokratickému socialismu a usiluje o vybudování socialistické

společnosti, stále navazuje na tradiční socialismus, ve kterém odkazuje na zakladatele socialismu Marxe a Engelse. KSČM se navíc staví ve svém zakládajícím programu negativně vůči polistopadovému uspořádání státu. Odlišný vývoj zaznamenala SDL, která se ideologicky i kontinuálně distancovala od KSS. SDL souhlasila s novým demokratickým uspořádáním státu a přihlásila se k demokratickému socialismu, který ve svých programových bodech naplňuje. PDS se ihned po roce 1990 snažila odklonit od komunistické minulosti, od continuity se stranou SED a přihlásit ke straně sociálnědemokratického typu, ale stále v některých ohledech odkazovala na osobnosti socialistické tradice a docházelo i ke kritice kapitalismu. PDS však postupně upustila od kritiky kapitalismu, celkové upjatosti a zahleděnosti do minulosti a začala se profilovat jako strana sociálnědemokratického typu hájící základní sociální hodnoty.

V rámci třetí výzkumné otázky jsem se zabýval tím, zda jsou mnou vybrané strany dlouhodobě úspěšné v politické soutěži a zda se na základě volebních výsledků dokázaly stát relevantními stranami v politickém systému své země. Zabýval jsem se také tím, jakou hrály strany roli při sestavování vlád. Zkoumal jsem, jaký měly strany koaliční potenciál a jestli se dokázaly dostat do vlády, anebo jestli byly pouze v opozici. Nejstabilnější voličskou základnou disponuje jednoznačně KSČM, jejíž volební výsledky doposud neklesly pod 10 %. Přestože KSČM dosahuje relativně stabilních volebních výsledků, nedisponuje koaličním potenciálem, ani jednou se nedokázala dostat mezi vládní strany a setrvala pouze v opozici. Stejně jako u KSČM, tak i u SDL voličská podpora neklesla až do roku 2002 pod 10 % a SDL tak byla stabilním subjektem slovenského stranického spektra. Na rozdíl od KSČM se SDL podařilo stát dvakrát součástí vládní koalice. Poprvé se SDL do vlády dostala v roce 1993, když byla Mečiarově vládě vyslovena nedůvěra, což umožnilo SDL vstoupit na necelý rok do Moravčíkovy přechodné vlády. Podruhé se SDL podařilo do vlády dostat v roce 1998 na základě vytvoření vládní koalice spolu se stranami SDK, SMK a SOP.

V následujících volbách v roce 2002 SDL zaznamenala zisk pouze 1,4 % hlasů a byla pohlcena Ficovou stranou SMER. Volební podpora a volební výsledky PDS jsou značně specifické, neboť PDS dosahovala naprosto odlišných výsledků na východě a západě Německa. Na východě Německa disponovala PDS relativně stabilními volebními výsledky, které se pohybovaly okolo 20 %, kdežto zisk na západě byl pouze marginální okolo 1 %. PDS se tak stala spíše regionální východoněmeckou stranou a do Spolkového sněmu se PDS dařilo pronikat pouze díky prvním hlasům, kterými byli voleni kandidáti přímo. Na celostátní úrovni PDS nedisponovala koaličním potenciálem, podařilo se jí však dvakrát prosadit na zemské úrovni, kde byla členem koaliční vlády. Celoněmeckou stranou se PDS dokázala stát až v roce 2005, kdy kandidovala pod názvem Die Linkspartei. PDS spolu se stranou WASG a získala 8,3 % hlasů.

Jak jsem si v úvodu stanovil, k hlavnímu cíli práce jsem měl dojít pomocí tří výzkumných otázek, které jsem se zde v závěru pokusil zodpovědět. Ve své práci jsem postupoval podle úvodu. V jednotlivých kapitolách jsem nastínil stranické prostředí ve vybraných zemích ještě před procesem demokratizace a dále jsem se věnoval vývoji nástupnických stran po změně režimu. Zabýval jsem se stranickou garniturou, abych zjistil, jestli došlo k personálním výměnám ve vedení strany. Zkoumal jsem programy stran, jestli se jim podařilo programy změnit a oprostít se tak od dědictví svých mateřských stran. Dále jsem se zabýval volebními výsledky a koaličním potenciálem stran, abych zjistil zdali se nástupnickým stranám podařilo dostat do vlády nebo jestli setrvaly pouze v opozici.

6. Resumé

The topic of my bachelor thesis is the post-communist left wing in East-Central Europe. The subjects of the comparison are three countries namely the Czech Republic, Slovakia and Germany which were heavily influenced by the Soviet Union particularly in the partisan system. Since the second half of the 20th century there was one hegemonic party in each state controlled from Moscow. The main goal of this work was to find out if those parties were able to transform in the parties of social democratic manners. I considered the party ambience before the process of democratization, personnel management and program of the parties and also their elections results. The success in the personnel reform was achieved by the Party of the Democratic Left (SDL) and the Party of Democratic Socialism (PDS). On the contrary in the Communist party of Bohemia and Moravia (KSČM) prevailed the conservative wing and there were no personnel alteration in the leadership of the party. SDL and PDS were also both successful in the revision of their program which tended to be social democratic. As for the KSČM, this party failed to distance itself from the ideas of the founders of socialism. Nevertheless, this party had the best stable election results but with zero coalition potential which was the key factor for inability to get to government. The SDL succeeded twice to get to government in 1993 and 1998. Different development occurred in the case of PDS. This party was only regional East German party until 2005 when it stood together in election with the Labour and Social Justice – The Electoral Alternative (WASG).

7. Seznam literatury

Balík, Stanislav - Kopeček, Lubomír: 2002. Slovenské volby 2002 - Překročení Rubikonu? Středoevropské politické studie. Vol. 4, No. 4, pp. nestránkováno.

Cabada, Ladislav – Šanc, David: 2005. Český stranický systém ve 20. století. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.: Plzeň.

Decker, Frank – Neu, Viola: 2007. Handbuch der deutschen Parteien. GWV Fachverlage GmbH: Wiesbaden.

Dias, Jessica: 1991. The German Reunification. Pakistan Institute of International Affairs. Vol. 44, No. 2, pp. 89 – 103.

Eibl, Otto: 2006. Pozice PDS v německém stranickém systému. Evropská volební studia. Vol. 1, No. 2, pp. 196-213.

Fiala, Petr - Mareš, Miroslav: 1998. Programová analýza SPR-RSČ a KSČM z hlediska politického extremismu. In: Fiala, Petr (ed.): Politický extremismus a radikalismus v České republice. Masarykova univerzita: Brno, pp. 95 – 104.

Fiala, Petr – Holzer, Jan – Mareš, Miroslav – Pšeja, Pavel: 1999. Komunismus v České republice. Mezinárodní politologický ústav: Brno.

Fiala, Petr - Mareš, Miroslav - Pšeja, Pavel: 2005. Komunisté a jejich strany. In: Malíř, Jiří - Marek, Pavel: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. Díl: Období 1938 - 2004. Doplněk: Brno, pp. 1413 – 1432.

Fiala, Petr – Hloušek, Vít: 2003. Stranický systém České republiky. In: Fiala, Petr - Herbut, Ryszard a kol.: Středoevropské systémy politických stran. Mezinárodní politologický ústav: Brno, pp. 153 – 225.

Fiala, Petr – Strmiska, Maxmilián: 2005. Systém politických stran v letech 1989 – 2004. In: Malíř, Jiří - Marek, Pavel a kol.: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004. II. Díl: Období 1938 – 2004. Doplněk: Brno, pp. 1359 – 1380.

Fulbrook, Mary: 2010. Dějiny moderního Německa od roku 1918 po současnost. Grada Publishing: Praha.

Grzymala-Busse, Anna: 2001. Coalition Formation and the Regime Divide in New Democracies: East Central Europe. Comparative Politics, Vol. 34, No. 1, pp. 85 – 104.

Handl, Vladimír - Leška, Vladimír: 2005. Between Emulation and Adjustment: External Influences on Programmatic Change in the Slovak SDL. Journal of Communist Studies and Transition Politics. Vol. 21, No. 1, pp. 105 – 122.

Haughton, Tim: 2003. „We’ll Finish What We’ve Started“: The 2002 Slovak Parliamentary Elections. Journal of Communist Studies and Transition Politics. Vol. 19, No. 4, pp. 65 – 90.

Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír: 2010. Politické strany: Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě. Grada Publishing: Praha.

Jeřábek, Martin – Škochová, Marie: 2010. Zákonodárná moc. In: Jeřábek, Martin a kol.: Srovnání politických systémů Německa a Rakouska. Institucionální a systémové ukotvení. ADELA – Grafické Studio: Plzeň, pp. 77 – 105.

Just, Petr: 2010. Problematická identifikace levice na Slovensku do roku 1999. In: Bureš, Jan – Charvát, Jakub – Just, Petr a kol.: Levice v České republice a na Slovensku 1989–2009. Aleš Čeněk, s.r.o.: Plzeň, pp. 86–125.

Kopeček, Lubomír: 2002a. Strana demokratické levice 1989-2002: úspěch či neúspěch slovenských postkomunistů? In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (eds.): Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran. Mezinárodní politologický ústav: Brno, pp. 100 – 137.

Kopeček, Lubomír: 2002b. The Slovak Party of the Democratic Left: A Successful Post-Communist Party? German Policy Studies. Vol. 2, No. 2, pp. 241 – 258.

Kopeček, Lubomír: 2002c. Slovenská republika. In: Fiala, Petr - Holzer, Jan - Strmiska, Maxmilián a kol.: Politické strany ve střední a východní Evropě. Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích. MPÚ: Brno, pp. 355 – 381.

Kopeček, Lubomír: 2003. Stranický systém Slovenska. In: Fiala, Petr – Herbut, Ryszard a kol.: Středoevropské systémy politických stran. MPÚ: Brno, pp. 153 – 225.

Kopeček, Lubomír: 2006. Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Kopeček, Lubomír: 2007. Politické strany na Slovensku 1989 – 2006. Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno.

Koschyk, Hartmut: 1996. Die Rolle der Blockparteien und die KPD/SPD Vereinigung. In: Eppelmann, Reiner – Koschyk, Hartmut, (a kol.): Die Diktatur der SED – Geschichte und Folgen. Sankt Augustin: KAS, pp. 7 – 21.

Malycha, Andreas a Winters, Peter Jochen: 2009. Die SED: Geschichte einer deutschen Partei. C. H. Beck: Mnichov.

Mareš, Miroslav: 2002. Pokusy o reformu Komunistické strany a postkomunistické subjekty v České republice. In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (eds.): Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran. MPÚ: Brno, pp. 83 – 99.

Olsen, Jonathan: 2002. Německá PDS: mezi Východem a Západem. In: Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír (eds.): Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran. MPÚ: Brno, pp. 65 – 82.

Olsen, Jonathan: 2000. Seeing Red: The SPD-PDS Coalition Government in Mecklenburg – West Pomerania. German Studies Review. Vol. 23, No. 3, pp. 557 – 580.

Pernes, Jiří: 2005. Komunistická strana Československa. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 – 2004. II. Díl: Období 1938 – 2004. Doplněk: Brno, pp. 1131 – 1142.

Szomolányi, Soňa: 1999. Kľukatá cesta Slovenska k demokracii. Stimul: Bratislava.

Vodička, Karel – Cabada, Ladislav: 2003. Politický systém České republiky: historie a současnost. Portál: Praha.

Vodička, Karel – Cabada, Ladislav: 2007. Politický systém České republiky: historie a současnost. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Portál: Praha.

Weber, Hermann: 2003. Dějiny NDR. Lidové noviny: Praha.

Wilke, Manfred: 1997. Die post kommunisten und die deutsche Demokratie. German Studies Review. Vol. 20, No. 2, pp. 293 – 316.

Žatkuliak, Jozef: 2005. Politické strany a hnutia na Slovensku po novembri 1989 až do rozpadu česko-slovenského štátu 1992. In: Malíř, Jiří - Marek, Pavel a kol.: Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861 - 2004. II. Díl: Období 1938 - 2004. Doplněk: Brno, pp. 1381 – 1411.

Internetové zdroje

Ahtuálně.cz. ODS, TOP 09 a VV se dohodly: Chceme vládnout v koalici (<http://aktualne.centrum.cz/domaci/volby/strany/clanek.phtml?id=669822>, 5. 2. 2014).

Český statistický úřad (Volby.cz 21. 10. 2014).

Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 12. Deutschen Bundestag am 2. December 1990 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1990.html, 16. 3. 2014).

Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 13. Deutschen Bundestag am 16. Oktober 1994 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1994.html, 16. 3. 2014).

Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 14. Deutschen Bundestag am 27. September 1998 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1998.html, 16. 3. 2014).

Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 15. Deutschen Bundestag am 22. September 2002 (http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2002.html, 16. 3. 2014).

Der Bundeswahlleiter. Wahl zum 16. Deutschen Bundestag am 18. September 2005
(http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw2005.html, 10. 3. 2014).

DIE LINKE.PDS. PROGRAMM DER PARTEI DESDEMOKRATISCHEN SOZIALISMUS 1993
(http://archiv2007.sozialisten.de/download/dokumente/grundsatzdokumente_partei/parteiprogramm1993.pdf, 13. 3. 2014).

Dokument KSČM Socialismus v 21. století (<http://www.kscm.cz/volby-akce/viii-sjezd-kscm-v-liberci/dokumenty/64118/socialismus-v-21-stoleti>, zhlédnuto 2. 1. 2014).

Program KSČM přijatý na 2. sjezdu KSČM v Kladně roku 1992 (<http://is.muni.cz/el/1423/podzim2008/POL188/um/6807401/II.sjezd.pdf>, strana 37, zhlédnuto 2. 1. 2014).

Předvolební program SDL' z roku 1998
(<http://www.scribd.com/doc/50772096/Predvolebn%C3%BD-program-SD%C4%BD-z-roku-1998>, 4. 3. 2014).

Stanovy KSČM (<http://www.kscm.cz/nase-strana/stanovy>, zhlédnuto 22. 1. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky. Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 1992
(<http://volby.statistics.sk/nrsr/snr1992/volby92s/uvod92.htm>, 4. 2. 2014).

Statistický úřad Slovenské republiky. Voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 1998
(<http://volby.statistics.sk/nrsr/nrsr1998/results/tab16.jsp.htm>, 4. 2. 2014).

STRANA DEMOKRATICKEJ ĽAVICE (www.sdl.sk, 2. 3. 2014).

8. Příloha

Seznam zkratk stran

CDU – Křesťanskodemokratická unie Německa

ČSDF – Československé demokratické fórum

DBD – Demokratická zemědělská strana Německa

DFK – Demokratické fórum komunistů

DL – Demokratická levice

DL v KSČM – Demokratická levice v KSČM

DS – Demokratická strana

DSP – Demokratická strana práce

HP SR- Hnutí zemědělců Slovenské republiky

HSD-SMS – Hnutí za samosprávnou demokracii-Společnost pro Moravu a Slezsko

HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko

KDH – Křesťanskodemokratické hnutí

KDU – Křesťanská a demokratická unie

KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie-Československá strana lidová

KSČ – Komunistická strana Československa

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KSČS – Komunistická stran Česko-Slovenska

KSS – Komunistická strana Slovenska

KSS-SDL' – Komunistická strana Slovenska-Strana demokratické levice

LB – Levý blok

LDPD – Liberálně demokratická strana Německa

MNI – Maďarská nezávislá iniciativa

NDPD – Národní demokratická strana Německa

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

ODS-KDS – Občanská demokratická strana-Křesťanskodemokratická strana

OF – Občanské fórum

PDS – Strana demokratického socializmu

SDA – Sociálně demokratická aliance

SDK – Slovenská demokratická koalice

SDL – Strana demokratické levice

SDL' – Strana demokratické levice

SDSS – Sociálnědemokratická strana na Slovensku

SED – Sjednocená socialistická strana Německa

SED-PDS - Sjednocená socialistická strana Německa-Strana demokratického socializmu

SMK – Strana maďarské koalice

SNS – Slovenská národní strana

SOP – Strana občanského porozumění

SPD – Sociálně demokratická strana Německa

SV – Společná volba

SZS – Strana zelených na Slovensku

TOP09 – Tradice, odpovědnost, prosperita 2009

US-DEU – Unie svobody-Demokratická unie

VNP – Veřejnost proti násilí

VV – Věci veřejné

WASG – Práce a sociální spravedlnost-volební alternativa

ZRS – Sdružení dělníků Slovenska